

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Trap der Jeugd,

O R E E

**Perfecte maniere om de Jonge
Kinderen en Oude Personen met Fon-
dament te leeren Lesen en Schryben.**

*Saar benevens een kort onderrigt om de Pen
wel te hielden / te hielden en te Soeken.*

Verrijkt met Gebeden, Dankseggingen
ende Christelyke Spreuken.

*Hier agter is bygevoegt de maniere om alder-
hande Coleuren van Inkt te maken, &c.*

DOOR CAREL DE GELLIERS,
Schoolmeester der Stad Leeuwarden.

Vermeerderd met de Namen der Steden en Dorpen van Friesland,
als mede die van Stad Groningen en Ommelanden.

Mede zijn hier bygevoegt de Namen der Boeken
des Ouden en Nieuwen Testaments / ende
eenige Geslagt-Registers uit deselve.

*Nu op Nieuw, by een Liefhebber der Konst, van
veele fouten gecorrigeert, ende verbeterd.*

Te LEEUWARDEN,

By WIGERUS WIGERI, Boekverkooper op de
Walders / in den Rotterdamsen Crasmus, 1775.

The

...

...

...

...

...

...

...

...

LEZER.

Bemilde Lezer / gelijkerwijs daar
 niet profigtelijker is / dan dat een
 kind in zijn jonge bloeyende Jeugd /
 hem deffene in den A, B, C. als in
 de fondamenten der selver / om
 dieſe te perfectet in 't lezen te zijn:
 zo en is 'er oock niet gemakkelijker
 door een Schoolmeester / om eere te behalen /
 als de Jeugd te leeren lezen met een goed Fon-
 dament / 't welk hen naderhand by blijven mag /
 ende niet mogen genaamt worden / Asni ab Il-
 bian, dat is / grote Babokken / ende vergeleken
 mogen worden by papieren Huysen / die met
 kleynen wiip konuen om waeren / want een Huys /
 dat geen Fondament heeft / kan ligtelijc in den
 grond vallen. Zo is 't mede niet de kinderen /
 als zo de Fondamenten niet wel en konnen / is 't
 onmogelijc / dat zo eenige perfectie konnen heb-
 ben om wel te lezen / d' experientie leert my da-
 gelijks / dat 'er Scholieren tot wijnen bestedet
 worden / die (zo zo meunen) wel lezen konnen:
 Ja beter van bukten als van binnen: Want zo
 konnen wel Tau voor Peter noemen: nochtans
 haer examineerende / weten niet wat een Syl-
 laben is / ik laat staan hoese souden lezen met Syl-
 laben / 't welk ik voor goed houde / ende oock
 seer nut om dieſe te perfectet / sonder eenige
 woorden over te slaan / te mogen le-en. Want
 zo doende kan een geheel zin bedorven worden.

Verſalven beſimde Lezer / hebbe ik de Penne by
der hand genomen / en alle neerſtigheid aange-
went / om dit mijn Boekſtken / 't welk ik noem
Trap der Jeugd , &c. in d'zulk te laten uitgaan :
waar in ik betwijfel / hoe en op wat manier een
jong / ofte oud Perſoon / die leſen nog ſchrijven
kan / moet onderwezen worden / ende van Trap
tot Trap moet leeren opgaan : hier mede wenne ik
haar niet te leeren eenige andere Crappen / voor
al eer zy den eerſten Trap / die ik noeme A, B, C
perfectelijck (niet van buyten / maar van binnen
't Boek) konnen opzeggen / onderſcheidende ofte
onderkennenende d' eene Letter van d' ander : ende
daar na t' onderrichten in den tweeden Trap der
Syllaben / dat is / tot verbattinge van een / twee /
ofte meer Letteren / door een enkelde Selfſtim-
mer / ofte Vocale : Welk zijn ſes in 't getal / na-
melijk a e i o u y, ofte door een mede klinder
of Conſone / b c d f g h k l m n p q r ſ t w x z.
Alzo ik hier na d'zeder wiſzen zal.

Wangauwe den Trap der Woorden / Diphton-
gen / Triphtrongen ende andere reſterende / onno-
dig alhier te melden / daar van zal nader geſpra-
ken worden Niet twiſſelende / of dit mijn
Boekſtken ſal alle Liefhebbers der Spel- en
Schrijf-konſt / aangenaam weſen : Wensche door
mijn moeite en arbeid / geen groter bergeldinge
dan dat 't ſelbe in alle Scholen tot groot pro-
ſijt der Jeugd / mogte ingevoerd / ende geleert
worden : Ende zo ik merken kan / dat het N. T.
aangenaam is / ſal N. T. op een ander tijd be-
ter voortantement doen : Non ſuit in ſolo Roma
naracta die. Romeen en is niet gebout op eenen
dag.

Vaart wol.

Eerste Trap.

Van de regte Evgenschap der Letteren / of A, B, C.

Waggaande de eerste Trap / die ik
noeme A, B, C. zo sult gij werten
hier uytleeren / dat de Letteren van
onse A, B, C. bestaan in ses-en-
twintig Letteren / als / a b c d e f
g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z.

Voort welke A, B, C. alles wordt geschreeven
en uytgedrukt / wat eenig Mensch in zijn gedag-
ten kan begripen / en die de Letteren van onsen
A, B, C. niet en kan / is onmogelijk eenig woord te
kunnen lesen ofte verstaan : daarom moet de gene /
die lesen wil leeren / hem voort eerst wel heerstij oef-
nenen / om alle Letteren van 't A, B, C. zo wel grote
als kleine / te leeren kennen en onderkennen
Sal hier mede van beginsel gaan maken van den
A, B, C. die men de Discipulen op de nabolgende
verschenden manieren sal doen oeffenen / haer de
Letteren leerende / eerst recht uyt / volgens de oude
maniere / en als van van agter / daar na de re-
gels gedeelt in vier Letteren / drie en twee / op de
borige maniere / van boven tot onder / ende me-
derom van onder tot boven / op dat zo best te beter
de Letteren onderkennen konnen / en sulst doen
de heel perfect in de Letteren / (waer inne het spel-
len of boek-staven gelegheit is /) mogen wesen : want
het kan geschieden / dat men met een Letter uyt
een woord te laten / 't selve qualijst ja geenling
boek-staven / ofte toe begen spellen kan.

Nederduytsche A B C.

A a b c d e f g h i
j k l m n o p q r s
t u v w x y z.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v w x y z.

a b c d
e f g h
i j k l
m n o p
q r s t
u v w
x y z

a b c
d e f
g h i
j k l m
n o p
q r s
t u v
w x y z

a b c d
e f g h
i j k l
m n o p
q r s t
u v w
x y z

Romeynsche A, B, C.

A b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v
w x y z æ œ ð &c.

A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

Italiaansche A, B, C.

A a b b c c d d e e f f g g h h i i k k l l m m n n o o p p q q r r s s
t t u u v v w w x x y y z z.

A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

Selsche A, B, C.

A a b b c c d d e e f f g g h h i i k k l l m m n n o o p p q q r r s s
t t u u v v w w x x y y z z.

Vocalen of Selfklinters.

Dese A / B / C. wordt afgebeeld in Letteren /
die men Vocalen heet / dat zijn Dons-maters /
ofte Selfklinters / ende zijn dese ses.

a. e. i. o. u. y.

Danneer nu dese vijf Vocalen getekent worden
met een tittelken / zo wordt dit tittelken zo veel als
een m / ofte n / als hier onder te sien is :

(ā)	(am)	(an)
(ē)	(em)	(en)
(ī)	(im)	(in)
(ō)	(om)	(on)
(ū)	(um)	(un)

Wrebla-
stien

Consonen / ofte Medeluyders.

De andere worden geheeten Consonen of Medeluyders: want zy van hen selven geen voyz ofte geluyt kunnen maken; maar zy hebben hun geluyt van de ses Vocalen / en zijn dese:

b c d f g h j k l m n p q r s t v w z.

De (l) die ik (joca) ende (v) (vau) ende de (m) die ik (we) noeme / stelle ik hier mede onder de Consonen / also 't ook Consonen zijn / ende geen geluyt van haar selfs en hebben / als hier te sien is:

Dagt / jent / jicht / jok / jugt.

Dagt / vegt / vijgt / vol / vuyt.

Wat / weet / wit / wof / wuyt.

De (w) werd hoorgaans (dubbeld uu) genaamt / dog 't onrecht / want in onse geheele Nederlandsche tale geschuiken wy geen (dubbeld uu) maar wel in de Latynsche / als wus, ruus, &c. Daarom noeme ik hem (we) gelijk de Hoogduitschen.

Liquiden of Half-luyders.

Wat de voyz. Consonen worden uitgenomen by Letteren / die men Liquiden / of Half-luydende Letters noemt / ende dat om dat zy wat soeter als de andere Consonen ofte Medeluyders utgesproken worden / ende zijn dese:

f i m n r.

Mer wat aangaat de Diphthongen / ende Triphthongen / die gemaakt worden van twee en van drie verscheyden Vocalen / of Self-klinkers / zijnde: ae / au / eu / eo / ou / eeu / jaa / jeu / joe / oep / &c. waar van in den vierden Cray verscheyden Exempelen te sien sijn.

Tweede Trap.

Van de Syllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet gy ook leeren / (Konnende alle de Letteren van utwen A, B, C. heel perfect) hoe en op wat maniere / gy een / twee / drie of meer Letteren by een voegende / een Syllabe meugt maken / en daar na een perfect woord sult kunnen uitspreken. Hierom tot oeffeninge / heb ik een deel der hooftnaamste Syllaben alhier gestelt: want met dese / meest alle de woorden moeten gespeelt worden.

Ab eb ib ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ach ech ich och uch
 Ak ek ik ok uk
 Al el il ol ul
 Am em im om um
 An en in on un
 Ad end ind oud und
 Ap ep ip op up
 Ae er ir or ur
 As es is os us
 At et it ot ut
 Ax ex ix ox ux
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bra bre bri bro bru
 Ca ce ci co cu

Cra cre cri cro cru
 Da de di do du
 Dra dre dri dro dru
 Qua que qui quo quu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle pli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Gra gre gri gro gru
 Ha he hi ho hu
 Ha je ji jo ju
 Ita ite iti ito itu
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pra pre pri pro pru
 Qua que qui quo quu
 Ra re ri ro ru

Sa se si so su
 Scha sche schi scho schu
 Schza schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Sa te ti to tu.

Da de di do du
 Bla ble bli blo blu
 Dza bze bzi bzo bzu
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwe zwi zwo zwu.

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / ende
 hoe alle woorden met dese voorgaande Syllaben
 moeten beginnen ofte eindigen / zo heb ik hier het
 Gebed onzer Heeren / afgedeeft met Syllaben /
 gestelt / op dat gy dies te beter naderhand sult kon-
 nen met volle woorden lesen / die met deselve wyl-
 t' zamen hangende.

Het Va-der On-se.

O V-se Va-der / die / in / de / He-me-
 len / zyt. A-llen / Na-me / wer-de-
 ge-hey-licht. Al- / ko-ning-ryke /
 ko-nie. A-llen / wil-le / ge-schie-de / ge-
 lijck / in / den / He-mel / al so / ook / op / der /
 Aar-den. On- / da-ge-lyck / brood / geest /
 ons / ihe-den. En-de / ver-geest / ons / on-
 se / schul-den / ge-lijck / ook / wop / ver-ge-
 bek / on-se / schul-de-na-ren. En-de / en-
 leyd / ons / niet / in / ver-soe-kin-ge / maar /
 ver-lost / ons / dan / den / Bo-sch. Want /
 uw / is / het / ko-ning-ryke / on-de / de-
 kragt / on-de / de / Heer-lyck-heyd / in / der /
 Eeu- / A-men.

Derde Trap.

Van 't verschil der woorden / die met een enkele ofte met een dubbelde Vocale geschreven worden.

Met mijnen derden Trap / sal ik u aantoffen het verschil in de klank / en resonatie van een Vocale ofte van twee in een woord te nader gestelt / tot dien eynde heb ik een kleyn getal van woorden alhier by een geboegt / om dies te beter 't verhoeg te konnen begrijpen / ende perfecter de nabolgende Woorden ofte Namen / volgens haer Syllaben te mogelt lesen.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ij Dubbel.
Bal	Baal	Bil	Bijl
		Bit	Bijt
e Enkel.	ee Dubbel.	Dik	Dijk
Beek	Beek	Ikil	Ikiel
Beet	Beet	Lit	Lijt
Deeg	Deeg	Min	Mijn
En	Een	Wit	Wijt
Fen	Fenn	Zin	Zijn.
Hel	Heel		
Het	Heet	o Enkel.	oo Dubbel.
Let	Leet	Wort	Woort
Met	Meet	Hot	Hoat
Del	Deel	Lof	Loof
Het	Heet	Tot	Toot
Stek	Steek	Hat	Hoot
Strek	Streek	Om	Oom
Del	Deel	Pot	Poat
Wet	Weet.	Wort	Woort.

Hier siet gy wat een groot onderscheyd dat 'er is / zo in de pronuntiatie als in de zin / tusschen een woord / dat met een enkelde of met een dubbelde Vocalis geschreven woord / daar wel op dient gelet.

Volgt nu 't verschil tusschen de woorden die men schrijft met een enkelde of dubbelde Consonne.

d Enkel.	dd Dubbel.	l Enkel.	ll Dubbel.
Aden	Aden	Spelen	Spellen
Baden	Badden	Stelen	Stellen
Bedden	Bedden	Zwelen	Zwellen
Boden	Bodden.	Telen	Tellen
		Deruelen	Deruellen
g Enkel.	gg Dubbel.	Kolen	Kollen
Dagen	Daggen	Molen	Mollen
Wegen	Weggen	Scholen	Schollen.
Zegen	Zeggen		
Dogen	Doggen.	m Enkel.	mm Dubbel.
		Bremen	Bremmen
l Enkel.	ll Dubbel.	Komen	Kommen
Balen	Ballen	Kramen	Krammen.
Malen	Mallen	n Enkel.	nn Dubbel.
Helen	Hellen	Banen	Bannen
Quelen	Quellen	Tonen	Tonnen
Schelen	Schellen.	Zone	Zonne.

Vierde Trap.

Van de Diphthongen en Triphthongen / met haar eygenschap.

Diphthong is een samen-voering van twee Vocalen / dewelcke nochtans maar een Syllabe maken: in gelijker voering is de Triphthong van

Dolgen nu eenige Triphthongen ofte eenige t' samenboeginge van drie Vocalen.

aen.	Caen.	ieu.	Blaent
Baen	Plaeyen	Nieuh.	Gzoent
Kraey	Maeyen.	Nieuh.	Gloent
Draey	eu.		Gzoeyen.
Fræy	Eeuwig	ioe.	Koeyen.
Gaeyhe	Treuh	Criael	Loent
Maeyhe	Meeuh	Fioel	Moent
Maeyen	Sneuh	Kioet.	Koeyen
Paeyen	Spreuh.		Speent
Kaeyen	iae.	oen.	Verfaent
Saeyen	Bestiael.	Boey	

Vyfde Trap.

Leerende t'verschil / zo in sin als pronun-
tiatie / tusschen (b en p) (d en t) ende (j en v)
insgelyks d' eugenschap van de (c)
(ph) (ch) ende (cie.)

In 't lezen ende schryuen moet men ook waer let-
ten op de woorden die met een (b) ofte niet (p)
geschryuen worden / want tusschen een (Bak) en
de een (Pak) is in sin ende en in 't schryuen groot on-
derscheid / als uut de woorden hier onder gesteld
te sien is.

B.	P.	Bung	Pung.
Bak	Pak	B.	C.
Bat	Pat	Dal	Tal
Beer	Pret	Drek)	Trek
Best	Pest	Doorn	Coorn
Breken	Breken	Dunn	Cunn.
Bijl	Bijl	F.	F.
Bier	Bier	Fel	Del
Boort	Boort.	Fol	Dal.

... 't Verschil van de pronuntiatio tusschen de (f) ende de (v) is seer groot / gelijk de onderstaande woorden aanwijzen: ende wordt hier in Driestland door quade gewoonte seer misbruikt in 't pronuncieren / seggende (Faber) (Frou) voor (Vader) (Vrou) &c. Daarom heb ik nodig gebonden hier onder eenige woorden voor te stellen / die met (v) en niet met (f) moeten geschreven / ende ook perfect daar na gepronuncieert worden.

Leest en	(V.)	Maar leestse	(F.)
Spreekt	(Van)	nog en pro-	(Fan)
van dese	(Vragen)	muncieertse	(Fragen)
woorden	(Veel)	voor al niet	(Feel)
soetjes uit	(Viss)	scherp gelijk	(Fiss)
na de (v)	(Voegen)	een (f):	(Foegen)
Viss:	(Vol)	Viss:	(Fal.)

Op moet ook weten / dat 'er somtijden eenige woorden / met andere Letteren worden geschreven / maar nogtans anders gepronuncieert worden / als C / K / Ph / tie / en E æ, OE œ.

In de Syllaben daar de (c) voor een (e) ofte (i) komt te staan / pronuncieert men de C. gelijk een S. Als:

Cicero	{ leest aldus }	Sifera
Ceremonie		Seremonie
Cilinder		Silinder.

De (C) voor (a) (u) (l) en (r) pronuncieert men als een K. Ook mag men zadenige woorden wel niet een (K) schrijven.

Calf)	(Kalf	Cleden)	(Kleden
Comen)	(Komen	Clinken)	(Klinken
Const)	(Konst	Climmen)	(Klimmen
Coning)	(Koning	Crab)	(Krab
Copen)	(Kopen	Crank)	(Krank
Coren)	(Koren	Creupel)	(Creupel
Caster)	(Kaster	Cruppen)	(Kruppen
Cupper)	(Kupper	Clappen)	(Klappen

(Ph) of Griekse (Phi) moet men lezen
ende uitspreken als een (F)

Phantasy)	(Fantasy	Philemon)	(Filemon
Pharao)	(Farao	Philips)	(Filips
Phariseen)	(Fariseen	Philosoph)	(Filosof
Phoenix)	(Fornix	Prophcet)	(Profeet

(Th) of Griekse (Thera) leest als (t)

Theodorus)	(Teodorus
Theologie)	(Teologie
Theologant)	(Teologant
Theophilactus)	(Teofilactus
Theophrastus)	(Teofrastus
Thien)	(Tien
Thisphon)	(Tisfan
Thotheus)	(Timoteus

(tie) komt van 't Latijn / leest als (cie)

Correctie)	(Corroccie	Perfectie)	(Perfeccie
Excusatie)	(Excusacie	Predicatie)	(Paedicacie
Gratie)	(Gracie	Reverentie)	(Reverencie
Penitentie)	(Penitencie	Subjectie)	(Subjeccie

(Æ æ en O ò) leest men als een (e)

Ægypten)	(Egypten
Præfenteert)	(Præfenteert
OEconomie)	(Economie
Pena)	(Pena

Ook	K.	Ster	G.	W.
Op	Kap	Steert	Cal	Waan
Os	Kand	Steur	Caub	Wijf
Oud	Khijn	Schil	Cap	Wyn
P.	Kink	Schiet	Craag	Wurb
Past	Kok	Schlep	Crap	Wale
Paar	Kot	Spijs	Cren	Worm
Pand	Krust.	Spil	Cwee	Woub
Paus	S.	Spit	Cyd	W.
Prijs	Sak	Schoon	Cmijg	Wht
Pool	Saal	Schoen	Couw	Het
Pomp	Sahn	Sou	Crouw	Hg.
Poud	Sang	Sond	Culp.	Z.
Pot	Sand	Stak	D.	Zaad
Pot	Schaal	Stoel	Daan	Zand
Put.	Stad	Staal	Daan	Zee
Q.	Stam	Stuyt	Vleesth	Zeeft
Quak	Seep	Struyl	Visch	Zu
Queen	Scheer	Strik	Vazsch	Zijr
Quel	Spel	Stom	Vlaa	Zoan
Quyt.	Steel	Stem.	Vrouw	Zuide

Woorden van twee Syllaben /

volgens het **A/ B/ C.**

A.	B.	Bergen	Blijem
Abel	Baden	Bersten	Bode
Akker	Bassen	Bezem	Bage
Aandoen	Balssem	Beurse	Banen
Aansigt	Barbist	Beven	Bater
Af-God	Baren	Beiden	Bloemen
Amytman	Balzum	Bidden	Braeder
Ambagt	Bekken	Biechten	Brouwer
Ambeest	Bedde	Bieden	Buylen
Anker	Belgen	Binnen	Blusschen
Arbent.	Bellen	Blyben	Bynlast.

C.
Camer
Canker
Caneel
Capoent
Casteel
Cattoen
Clabbe
Claarheyd
Clager
Clapper
Crabbe
Cipier
Cleden
Climmen
Cofker
Colbe
Comen
Coning
Conste
Coopman
Clokks
Clappen
Croppen
Lifte.
D.
Danffer
Dayer
Drager
Dwalen
Dekker
Delven
Denken
Derben
Drengen

Dienste
Diepte
Dierbaar
Dingen
Distel
Druven
Drinten
Dogter
Dolen
Donker
Donder
Doven
Doopsel
Dooznik
Droefheyd
Drumer
Druyhaart
Droypel
Druybe
Druyvel
Druyken
Druyker
Druybe.
E.
Edel
Ekkel
Emmer
Eere
Ellen
Erben
Eten
Emme
Emre
Enke
zel.

F.
Fatsoen
Fielten
Flutbijn
Flutweel
Furnung
Festijn.
G.
Galge
Gapert
Garen
Glasen
Gzaben
Gzaver
Gebet
Gehzaat
Geensing
Ghehel
Gelaat
Gelukt
Genaant
Gesond
Gente
Gierig
Gieten
Gaetheydt
Gordel
Grijpen.
H.
Hakken
Haastig
Hoge
Halen
Hamer
Hangert

Hamel
Hase
Hajpel
Helpen
Heinbden
Hemel
Hammen
Hende
Hinde
Hoeden
Houden
Hondert
Honger
Hooghheyd
Hooghst
Horen
Hoyman.
I.
Jaarlijs
Jagen
Jager
Janken
Jokken
Jode
Jonker
Juffrouw.
K.
Kagchel
Kakken
Knappe
Knaulwen
Keerse
Kelder
Keele
Kemmen

kerke
kerse
ketel
keuken
kepler
kieken
kiesen
kiste
knippe
koetse
koep
kusten.
K.
Kachen
Kanden
Kaken
Kebant
Kelikier
Keder
Kelijck
Keenen
Kente
Kepel
Keersen
Leben
Leber
Lighaam
Ligten
Liegen
Lijmen
Loosshend
Lijnwaad
Loflijk
Loumaand
Loben

Tuttel
Lappaart
Lupaart.
M.
Maanbag
Maper
Mager
Mannen
Mantel
Meester
Mentig
Mercken
Meter
Meynen
Milde
Minne
Misdoen
Missen
Misslag
Mischien
Molen
Monnik
Mostert
Munte
Munter.
N.
Nagel
Naken
Nabel
Nerstig
Negen
Nergens
Nemen
Neuse
Nietig

Nigte
Niesen
Nijbig
Nijgen
Nemen
Noden
Nonne
Noten
Noorden.
O.
Oncen
Onking
Onlangt
Ontdoen
Oage
Oore
Oudhend
Open
Oven.
P.
Pagter
Paber
Paaftel
Papier
Panne
Plagen
Planten
Patteel
Praten
Pena
Penne
Penning
Pensien
Peper
Puaar

Penfen
Pijne
Pijpen
Piepen
Poozte
Pooztier
Pronken
Proeben
Plukken
Puplen
Punsten.
Q.
Quartel
Quaathend
Qualijk
Quarteel
Quartier
Quetsen
Qunten
Qualster.
R.
Raben
Ramen
Rafen
Regter
Reden
Regel
Reusel
Renger
Rijbe
Rijckdom
Rijbet
Rijfel
Roep
Roeten

Kogge
Koole
Koofter
Kooten
Kuppe
Kugge.

Kakken
Kaffraan
Kagen
Kalaat
Kalet
Kanger
Khamen
Khaben
Klagter
Klager
Klaper
Klage
Khamper
Kchelle
Kchenker
Kcheren
Kcheyen
Kemel
Kcheyfel
Klekkie
Kleutel
Kleper
Kpeelman
Kpeld
Keden
Kelden
Kemmie
Kerckend

Kerte
Sterben
Siekte
Steden
Sinnen
Sinnen
Simpel
Schipper
Schryber
Schimper
Schryben
Spnder
Spiegel
Spulle
Socken
Socker
Schokker
Schaker
Schouwwe
Sondag
Sorgen
Souvat
Schoeben
Schulden
Snuuter.

S.
Tabbert
Caarte
Cafel
Calent
Calien
Calen
Canden
Cangen
Crappen

Cuspalben
Cermijn
Cergen
Cerde
Cerkker
Cichel
Cwintig
Connen
Coren
Coortsen
Crooster
Cungen
Cuffchen
Cuyden.

D.
Dallen
Dangen
Daster
Dasten
Dagter
Denkel
Denster
Derwer
Desten
Dierkant
Dijstien
Dijstig
Disschen
Disscher
Dliegen
Doegen
Dolgen
Doldoen
Doordael
Duyften.

D.
Maarom
Maayer
Maier
Maken
Mamburg
Water
Meeren
Meyde
Meten
Metten
Merbel
Miege
Moensdag
Woeker
Wolke
Wonder.
H.
Hland
Hland
Hzer
Hber
Hber
Hsing
Hken
Hpen.
Z.
Zaagen
Zalig
Zalland
Zeeland
Zotte
Zeloend
Zinden
Zutphen.

Volgt

Volgt een ander **A/ B/ C.** van Woorden
 den met drie Syllaben.

A.
 Abberdaan
 Abtisse
 Akkerman
 Admiraal
 Aankleuen
 Almissie
 Annemen
 Anroepen
 Afzagen
 Afhouwen
 Aflaten
 Anemen
 Ageren
 Alengskens
 Ambten
 Andering
 Antwoorden
 Arhonden
 Armeijck
 Armade
 Averechts.

B.
 Babbelen
 Baheren
 Bantere
 Bzaanbessie
 Brand-zer
 Beklagen
 Bekladden
 Bedenken
 Bedreuen

Bedwingen
 Beelzebub
 Begeuen
 Begeerte
 Begeterlijck
 Begeuen
 Begieten
 Behoeuen
 Behouden
 Beleggen
 Beloven
 Benijden
 Bepenselen
 Berispen
 Beroemen
 Bespieden
 Betamen
 Bitterlijck
 Bigdelijck
 Boom-olij
 Botermelck
 Brouwerij
 Brundegom
 Ballebak
 Byenhoof.

C.
 Camerijck
 Landelaar
 Canonijck
 Capelle
 Capellaan
 Cleermaker

Couczender
 Coufbandt.
D.
 Dagelijck
 Deernisse
 Deurwaardt
 Donderen
 Doorteken.

E.
 Edelman
 Erbaarheyt
 Eenigheit
 Ergeren
 Erweten
 Eueren
 Eynduigel.

F.
 Fonteyne
 Frontieren
 Firmament.

G.
 Gzavime
 Gestadig
 Gebergte
 Gedenken
 Geheugen
 Gelenden
 Gemeinlijck
 Gemeynschap
 Geneien
 Geneuglijck
 Geneugte

Versteeninget
Geselschap
Gebieden
Gelieven
Gierigheyt
Gordijnen
Grotelijck
Grootvader
Grootmoeder
Gehunne
Gehuycte
Gelukkig.

H.

Haastelijck
Hancham
Hagelen
Handgiste
Hasewind
Helbardier
Herbergen
Herbergiet
Herdighheyt
Hertelijck
Herffenen
Heuffelijck
Heuytelijck
Hinderen
Hoenderen
Hobaardig.

I.

Indiaan
Inghewand
Inhouden
Inkomeit
Inlaten

Insluiten
Inwelier.

K.

Kakelen
Kraakelen
Kalkhielen
Kamelen
Kleersmaker
Kermissen
Kermissen
Kinderen.

L.

Lammerheng
Lanteerne
Labeeren
Leckerheyt
Lekpenning
Lendenen
Leetwarden
Ligtelijck
Lupstere.

M.

Magerheyt
Makelaar
Markgrave
Meesteren
Meersmaker
Mindering
Minnelijck
Molenaar
Moordenaar
Metzelaar
Milbeman
Moffelman
Moffelen.

N.

Nagtegaal
Nagelen
Negentig
Negenpion
Neerstelijck
Nestelen
Nestelink
Nieuwmarc
Nieuwighheyt
Nijbighheyt.

O.

Onkunsheyt
On-essen
Ongefont
Okermaat
Ontbieden
Ontbisten
Ontbinden
Ontkleden
Ontdekken
Ont-zeren
Ontfangen
Onthalsen
Ontlenen
Ontlopen
Oordelen
Ozgeven
Ozhusen
Ozlozen
Ozrafte
Openbaar
Overgang
Oubbaar
Opebaar.

P.
Penne-mes
Parchement
Predikant.

Q.
Quakzalver
Quik-silber
Quet-appel
Quetsjuren.

R.
Raab-kamiet
Regeren
Regen-bak
Reys-mantel
Reynigheit
Rijkelijk
Rommelen
Rondelijk
Ruydigheit.

S.
Swabel-stof
Sweert-beger
Schimmelen
Schoenmaker
Slotmaker

Volgen eenige
maniere /

N.
Nmitteeren
Nimmeren
Nmanbelen
Nmmelaken
Nmfelredam
Nmpater.

T.
Tagtentig
Tchenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Tauto-flager
Troetelen
Tummelen.

V.
Verbergen
Verblijden
Verbzanden
Verklaren
Verkragten
Verkrrijgen
Verderben
Verdienen
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeben
Vertaenden
Vertgulden

Woorden op
makende vier

V.
Vebestigen
Veballigheit
Vebamelijk
Vebozderen
Vetoveren
Vehpedigen

Vermanen
Verroeren
Verfluten
Verschrikken
Versmaden
Versteken
Verteeren
Vertraosten
Vertraern
Vierendeele
Vozderen
Vzamelijk.

W.
Waarnemen
Wankelbaac
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Weberstaen
Wengeren
Weerdinne
Wind-meulen
Wisselen
Woestijne
Wonderlijk.

de voorgaande
Syllaben.

B.
Bonnetmaker
Becngelen.

C.
Capucijnen
Carmelichten
Clemmoedige
Coeningne.

D
Doortrappighz
Drieuldighheid
Dulfsinnighheid
Dwarsdruyverp

E
Eerguiteren
Elandighlyk
Ellebogen
Erentseste
Eerd-besten
Eynd-bogelen.

F
Fotloeneren
Finservwalde
Fonken-ader.

G
Geneuggelyk
Gestadighheid
Getrouwelyk
Goedertieren
Godzalighheid
Gulfighebeit.

H
Heptmeekighheid
Heerelijshheid
Heimelijshheid
Hinderogten
Hinderogten
Hoerren.

I
Iagt-godinne
Indringende
Injalings
Innerlyken

K
Keyserinne
Kraekelagtig.

L
Langmoedighz
Ligtbeerdyghz
Loshooftighz.

M
Manierlyshheid
Middelmate
Minnelykheit
Murmureren

N
Nalatihheid
Noedwendighz
Noymandighz

O
Omstandighent
Onkuysschelyk
Onderbanen
Onderhouden
Onderzoeken
Onderwyten
Ontnagelen
Ontneestelen
Oorspronstelyk
Ootmoedighheit
Overkijden
Overdenken
Overgehen.

P
Pannekoeken
Pasten-bakker
Pastmaken
Praelhoven

P
Prospereren
Puccardien.
Quakenhuzge
Quinkeleren.

R
Rampspoedighz
Rasernnen
Regtveerdelyk
Roekeloosheid
Rommel-footje
Rommelingen.

S
Sagtmoedige
Samaritaan
Sozghuldige
Swaarmoedige
Standvastige.

T
Tapijtery
Timmeragie
Troetelinge
Tuesharen.

V
Veragteren
Verhandigen
Verwonderen
Vriendelyken
Voorsoedelyk.

W
Wapenmaker
Water-moulen
Welsprekende
Wijdeluydig
Wolfsbont

Sevende Trap.

Inhoudende de Namen der Friesche Steden en Dorpen, als mede die van Stad Gröningen en Ommelanden, mitsgaders die van het Oude en Nieuwe Testament, en eenige Geslagt-registers uyt deselve, &c.

Beschryvinge van Friesland.

FRIESLAND leit als in een uytchoek van 't vaste Land / heeft aan 't Oosten het Landschap Gröningen en Ommelanden: aan 't Noorden de Wadden / of de Elanden Ameland en Schiermonnik-oog / aan 't Westen de Zuyder-zee / en loopt uoer een groot gedeelte tot aan 't Zuiden geheel om / en van daar vaast het aan 't Landschap Oer-ijssel ende Drenthe. Zijnde verdeelt in vier Eeden als Oostergoo, Westergoo, Sevenwolden ende de Steden. Als volgt:

OOSTERGOO.

Heeft 11 Griete ten. Als eerstelyk Leeuwarderadeel, en is tegenwoordig Grietman Jr. Ulbo van Burmania; en heeft 14 Dorpen.

Wirdum / waar onder is Wytmarct / Zwi-
chjun / Goutum / Hugsun / Heinsens /
Ceerns / Siens / Juitum / Huint / Witsun /
Kornjum / Jelsun / Westum / Wirdum.

2. Ferwerderadeel, is Grietman den Ed. Heere Im-
kus Josnius de Schepper, heeft 11 Dorpen.

Fermert / Hogebeuntum / Hallum / Marrayn /
Nieuwekerk / Mangwert / Blye / Genum / Hege-
sum / Jelsun / Lichtaard.

3. Oostdongeradeel, is Grietman Jr. Julius Hobbo Unia van Burmania, heeft 13 Dorpen en twee Kloosters.

Amjum / Engwierum / Ee / Jouswier / Oost-
rum / Walsum / Wetens / Neuwier / Nijkerk /
Pafens / Tioffens / Mozra / Meetslatwier.
Kloosters, Zion / Weerb.

4. Westdongeradeel, is Grietman den Ed. Heere Eyso de Wendt, heeft 14 Dorpen.

Holwert / Cernaard / Wierum / Nes / Van-
tumhupsen / Hantum / Hiaure / Betterzhiur /
Boznwierberhupsen / Boznwerb / Haard / Foub-
gum / Bzandgum / Waaxens.

5. Kollummerland, is Grietman Jr. Willem Hendrik van Hiemstra, heeft 6 Dorpen. en 1 Klooster.

Kollummerzwaag / Westergrest / Oldwolde /
Kollum / Lutkewolde of Nuggbuur / Boerum /
en Feenklooster.

6. Achtkarspelen, is Grietman den Ed. Heere Daniël de Blocq van Haersma, heeft 8 Dorpen en 2 Kloosters.

Zuyderhupsom / Augustijnsgr / Harkema-Op-
eynde / Brogeham / De Katen / Op 't Chwiffel /
Buntenpost / Lutkepost. Kloosters, Berkes /
Buwes.

7. Danusmadeel, is Grietman den Ed. Heere Adrianus Canter Visser, heeft 13 Dorpen.

Diesum / Wouterwolde / Dantumertwolde /
Murnerwolde / Wcherwolde / Kinsmageest / Sta-
brandahups / Janum / Birbaard / Oldkerk / Koo-
kerk / Feentwolden / Zwaag / West-eynde.

8. Tietjerksteradeel, is Grietman den Ed. Heere Hobbo Baard van Sminia, heeft 14 Dorpen.

Wijns / Oldkerk / Oenkerk / Gielkerk / Rijper-
kerk / Oetkerk / Zultwolde / Hardegarijp / Bergum /
Eestrum / Oastermeer / Zuameer / Garrij / Erne-
wold.

9. Smallingerland, is Grietman den Ed. Heere Hector Livius van Haersma, heeft 7 Dorpen.

Oubega / Onega / Opende / Noorder- /
Zunder-washten / Korte-hemine / Boorn /

10. Idaarderadeel, is Grietman den Ed. Heere C. van Scheltinga, heeft 8 Dorpen.

Ibaard / Egum / Koozdahusum /
Gzout / Warrega / Warstieng / Wartena.

WESTERGOO.

Heeft 9 Grietenien, En eerstelyk Menaldumadeel, is Grietman, Jr. Georg Frederik Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg, heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlikum / Wier / Beerum /
Maarsum / Engelum / Demum / Boorn /
Blessum / Bronck / Schingen / Slappeter /

2. Franekeradeel, is Grietman Jr. Carel Georg G. van Waffenaar Twickel, heeft 11 Dorpen.

Czum / Hittum / Achlum / Midlum / Her-
bayum / Dongum / Boer / Kied / Penna /
Swerns / Schalsum.

3. Barradeel, is Grietman Jr. Rutger van Haarfolte, heeft 8 Dorpen en 1 Klooster.

Winnertsga / Firdum / Czummarum / Ooster-
hierum / Serhierum / Pietershierum / Wynaam /
Wimenum. 't Klooster Wiblum.

4. Baarderadeel, is Grietman Jr. Ernst Frans van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Nozwert / Meydum / Mantum / Schillaarb /
Ooster-

Osterlitterum / Bossum / Dieuwert / Bistwaert /
Osterlittens / Winium / Baard / Hugn / Lion /
Hyaard / Jellum / Beers.

5. Hennaarderadeel, is Grietman Jr. Binnert Philip
Abinga van Humalda, heeft 12 Dorpen.

Hennaard / Hens / Lutkewierum / Ooster-end /
Hybaard / Wommels / Waarens / Kubaard /
Welsryp / Baagum / Spannum / Ebens.

6. Wonseradeel, is Grietman Jr. Wilco Baron thoe
Schwartzenberg en Hohenlandsberg, heeft
27 Dorpen en twee Kloosters.

Strum / Allingawier / Burgwert / Irdzwert /
Wedgum / Ervoora / Engwier / Ferwolde / Grea-
terp / Gaast / Hartwert / Lichtum / Hielsum / Woe-
gahusen / Kingwert / Kollum / Tongerhou /
Maakum / Vindhoni / Partega / Piaam / Schet-
tens / Schraad / Zurig / Ejerkwert / Witmaar-
sum / Wons. Oudeklooster en Oegeklooster.

7. Wymbriseradeel, is Grietman Jr. E. S. G. J. van
Bermania Rengers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhussen / Nitwellingerha / Turrip / Hom-
merts / Smallebrugge / Waldsend / Mpekolsaga /
Andijk / Heeg / Gaagmeer / Dieulhussen / Sand-
firde / Oibega / Ib'ega / Oosthem / Abbega / West-
hem / Wolkum / Dieuland / Folsgara / Callehuss-
sen / Abrechtum / Ciens / Scharnegoutum /
Gounga / Lounga / Goutu / Offingawier.

8. Hemelum er Oudevaart ende Noordwolde, is
Grietman den Ed. Heere Ernst Willem van
Wydenbrug, heeft 9 Dorpen.

Helum / Koudum / Wans / Scharle / Molque-
rum / Oibega / Auega / Clahussen / Kolberwolde.

9. Het Bild, is Grietman Jr. Jacob Adriaan Baron
du Tour, heeft drie Parochien.

St. Jacobs Parochie / St. Anna Parochie /
A. Vrouw

L. Vrouwen Parochie / mede de Oude ende Nieuwe
Zulen / en Teyne.

SEVENWOLDEN.

Heeft 10 Grietenien. En eerstelyk Uitringeradeel
is Grietman den Ed. Heere Augustinus Lyk-
lama a Nyeholt, heeft 6 Dorpen.

Oudehoorn / Reg / Achrum / Terhoorne /
Oudehage / Wimarrip.

2. Engwirden, is Grietman den Ed. Heere Ed-
Alma van Idema, heeft 4 Dorpen.

Bersloot / Tjallebird / Kunjebird / Terbant-
mire een gedeelte van de Dierste Heerenfeen.

3. Donjewarstal, is Grietman Jr. Frans Julius Johan
van Eysinga, heeft 14 Dorpen.

Obbingarijp / de Boeck / Ousterhauke / Nyege /
Oudehoorn / Donyega / Ejerkgaaft / St. Wille-
ga / Oudehunsen / Gerdele / Indijken / Lang-
weert / Boornzwaag / Wegemeer.

4. Haskerland, is Grietman Jr. Schelte Hessel
Roorda van Eysinga, heeft 7 Dorpen.

Westermeer / Snitzwaag / Haskerdyken / Dje-
haske / Oudehaske / Haskerhoorne / en de Dierste
Toure; met een gedeelte van 't Heerenfeen.

5. Schoterland, is Grietman den Ed. Heere Menno
Coehoorn van Scheltinga, heeft 18 Dorpen.

Hoornsterzwaag / Tubbegea / Schuuriga / Oude-
hoorne / Nyege / Hattijb / Brongerga / Nieuw-
brongerga / Wilsdam / Oudechoot / Nyechoot /
Kottum / St. Jansga / de Kleutengaaft / Hauke /
Kohel of Nyege / Welstrahunsen / Oudegea of Wilt-
dyken / en een gedeelte van de Dierste Heerenfeen.

6. Lemsterland, is Grietman den Ed. Heere Regnerus
Livius Andringa de Kempenaar, heeft 5 Dorpen.

Temmer / Eesterga / Fallega / Oosterzee / Echren /
7. Gaaster-

7. Gaasterland, is Grietman Jr. Ulbo Aylva
Rengers, heeft 8 Dorpen.

Wijchel / Zoubel / Niemirdum / Oldemirdum /
Mina en Bakkehuyzen / Harig / Hungehuyzen /
en den Diek de Balk.

8. Opsterlandt, is Grietman den Ed. Heere Daniël
de Blocq Lyklama à Nycholt, heeft
13 Dorpen.

Beets / Beetsterzwaag / Oiterterp / Meeterp /
Zigermolde / Duurmolde / Wynjeterp / Hem-
rik / Tippenhunen / Cer-Wispel / Langezwaag /
Kortzwaag / Lurmolde.

9. Stellingwerf Oost-einde, is Grietman den Ed.
Heere Vincentius van Glinstra,
heeft 10 Dorpen.

Obberhoop / Nyeberhoop / Makkinga / Van-
derbroek / Paule / Oosterwalde / Fochtele / Ap-
pelche / Langedijk / Elso.

10. Stellingwerf West-eynde, is Grietman Jr. Onno
Zwier van Haren, heeft 20 Dorpen.

Beul / Boortmolde / Finkinga / Steggerden /
Deverga / Blesdijk / Nyeholtspade / Oldholtspa-
de / Wolbega / Zonnega / Oldetrijne / Nyetrijne /
Spangen / Scherpenseel / Nummichebunren / Ol-
belemmer / Nyelemmer / Nyeholtwalde / Ol-
holtwalde / ter Awert.

De XI. STEDEN.

1. Leeuwarden.
2. Bolsward.
3. Franeker.
4. Sneek.
5. Doornum.
6. Harlingen.

7. Stavoren.
8. Slooten.
9. Warkuta.
10. Wif.
11. Hindeloopen.

**Volgen de Namen der Dorpen van
Stad Groningen en Ommelanden:**

• GORECHT.

**Doozdijk / Middelberd / Engelberd / Wester-
broek / het Hogeland / Sapeer / Kropswalbe /
Doozblaren / Haren.**

De beyde OLDAMPTEN.

**Wagenborgen / Borgswert / Cermunten / Wol-
bendoorp / Midwolde / Midwolber-Hamrik /
Scheemda / Scheemder-Hamrik / Cesta / Cost-
wold / Finserwold / Beerta / Winschoot / Wester-
lee / Meeden / Wilderbank / Zundbroek / Dooz-
broek.**

HUNSSINGO QUARTIER.

Marnsterdeel.

**Urum / Wiedoorp / Diekerk / Dierhuisen /
Hornhuisen / Kloosterbuuren / Teens / Wee /
Suurdijk / Warshuisen / Harskens / Maarflag /
Menningeweert / Maarhuisen / Waslo / Kasquert /
Aoorp / Wetsinge.**

Half Amsterdeel.

**Dierhuisen / Sautwert / Vellingeweert / Wind-
sum / Obergum / Hanum / Petersbuuren / Cen-
rum / Wester Wieland / Sarumhuisen / Undeel /
Breebe / Usquert / Wythuisen / Huisinga / Men-
keweert / Cinallinga.**

Ooster Amsterdeel.

**Zundwolde / Doozbroede / Vedum / Dijkshorn /
Onderwierum / Westertwijswert / Middelstum /
Doozswert / Lantes / Sritswert / Warsum /
Eppinghuisen / Kottum / Sandweert / Olden-
sil / Ooster Wieland / Meeden.**

FIVELINGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Spijk / Bierum / Gohluse / Schilwolde / Slochteren / Colham / Scharmer / Harkstede / Hendenschap / Garmerwolde / Cefinge / Ten Buur / Woltersum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hooge Landster-deel.

Delfzijl / Holshteda / Uytwijrda / Soltwerd / Marssum / Stedum / Wester-Emfden / Garshuisen / 't Zand / Leermens / Enum / Wjrdum / Appingadam / Tjamsweer / Optwijrda.

't Ooster-deel.

Farmssum / Sterdum / Hebeskeg / Wentwert / Midhuyren / Siddeburen / Ten Post / Garreweer / Losdozp / Tupperum / Zeerijp / Oostwjtwerd / Crewerd / Juktwerd / Helm.

WESTER-QUARTIER.

Oost-lange-Wolster-deel.

Zund-horn / Noord-horn / Faan / Nie-herk / Olde-herk / Ste-zijl / Turkegast / Grootegast.

Vrede Wolster-deel.

Teege-Mateden / Oost-Wold / Letterberd / Midwolde / Colberd / Ryberd / Rung / Marum / Noordwijl / Sibaltchuyren / Grijskerke / Rugemaard / Opende / Visslied.

Middagster-deel.

Hoog-herk / Teeg-kerk / Dozpuert / Bierum / Gortum / Garwerd / Adulwerd / Hoogemiedum / Frankum / den Ham / Ferwert / Cefinge / Olde hobe / Dueshobe / Sarum / Doersum.

**Volgen nu verscheyden Mans ende
Vrouwen Namen / volgens
het A / B / C.**

A Bakus / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham /
Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Ager-
laus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert /
Ambrosius / Anthonius / Arent / Aristoteles / As-
tarcres / Ahsaerug / Athanasius / Aurelius :
Abigaël / Adriaantje / Aachtje / Aaltje / Agnet /
Anstje / Atje / Aukje.

B Archus / Balaam / Baldus / Balthaser / Ba-
rent / Bartel / Baruch / Bauke / Binnert /
Boëtius / Burchert / Bonaventura : Barbertje /
Bausme / Beatrix / Beld / Berentje / Betje.

C Arel / Cicero / Claas / Claude / Clement / Chy-
stiaan / Coenraad / Cornelis / Cipriaan / Cy-
illus / Crispijn : Catharijntje / Cecilia / Celstje /
Christijntje / Claartje / Claaske / Conmertje.

D Aniel / David / Dieberik / Diogenes / Du-
demus / Dionisius / Douwe / Dominicus
Debora / Dieker / Dieke / Dorothea.

E De / Eghert / Eranuel / Engelbert / Esakus
Ernst / Eusebius / Eiert / Ezechiël / Elza-
th / Emerens / Engeltje / Eva / Evertjen.

F Abiaan / Ferdinand / Fenco / Felis / Frans / Fee-
berik / Floris / Franciscus / Frimontius / Fer-
rius / Flaminicus / Frontus / Faustus / Fa-
nus : Francijntje / Flora / Focaligna / Fulva.

G Abziel / Geraart / Garbrand / Gerrit / Gillis /
Gysbert / Goojen / Gostwin / Gobert / Gre-
rius / Gustabus : Geertje / Geerttruyt / Geeske /
Geltje / Geyske / Gietje.

HAns / Hane / Hendrik / Hector / Helias / Hercules / Herman / Hieron / Hillebrand / Hilarius / Hugo / Hubrecht / Haaske / Helena / Hester / Heultje / Hillegond / Hiltje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jeus / Jop / Joost / Joseph / Jouke / Jaac / Israël / Julianus / Justinus : Jeltje / Jetske.

Konstantinus / Karpentier / Kerst / Koert / Kullianus / Keesje / Kloentje.

Lias / Lambert / Laurens / Leonard / Liuwe / Lodewijk / Lucas : Leonora / Lijntje / Lijnske / Lucske / Lucretia / Lubzich.

Martijns / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melchior / Metes / Mewes / Michiel / Mentse : Machtelt / Margrietje / Maria / Martha / Maanke / Mepnske.

Nabal / Naboth / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Ninus : Neeltje / Nieske / Nantje.

Obbe / Okke / Octaviaan / Oetse / Olibier / Ophert / Oph / Origenes / Otte : Oshjen.

Paulus / Phillips / Pieter / Pancras / Pircas / Pius : Poutelijntje / Pietronnie / Pieterje.

Quana / Quins / Quintijn / Quintiliaan / Quirinus / Quadratus.

Raphaël / Renas / Renner / Riemer / Rinse / Ritse / Robert / Roeland / Roelof / Roghout / Rutger : Rebecca / Rinske / Roeleje / Roelke.

Samuël / Salomon / Samuël / Sebastiaan / Simon / Silvester / Sjoert / Sjouke / Sijth / Swaantje / Stijntje / Sijtske / Susanna.

T Titus / Tico / Tarcinius / Theoborus /
Theunis / Tiberius / Tamna / Tette /
Tepke / Tersch / Titus : Taatske / Canneke /
Trijntje / Theuntje / Tjalle / Talle / Tjanke /
Trijntje / Tjitske.

U Uentijn / Virgilius / Ulrich / Urias / Ur-
banus / Urffeltje.

W Wraben / Warner / Watse / Wijnant / Wilt-
se / Willem / Wouter : Willemske / Wjtske.

X Xantes / Xenophon / Xenocrates / Xaberius /
Xeres / Xantippe.

Y Yse / Ysbrand / Yseborus / Ytse : Ytske /
Ytjen / Yda.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zebichlas /
Zeno / Zerobabel : Zwaantje / Suzanna.

De vier Winden der weerd.

Oost / West / Zuid / Noord.

De twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Maius	Augustus	November
Martius	Junius	September	December.

Namen der zeventien Provincien.

Brabant	Benegouw	Mechelen
Limboeg	Holland	Mtrecht
Zuttenboeg	Zeeland	Briesland
Selberland	Famen	Ober-Usfel
Vlaanderen	Zutphen	Groningen.
Artois	Courneis	

Volgen de Namen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enefis	50
E xodus	40
Leviticus	27
Numeri	36
Deuteronomium	34
Jozua	24
Judicum of Richteren	21
Ruth	4
I. Samuël	31
II. Samuël	24
I. Regum of Koningen	22
II. Regum of Koningen	25
I. Paralipomenon of der Chro-	

nijken	29
II. Paralipomenon of der Chro-	
nijken	26
Ezra	10
Nehemia	13
Esther	10
Job	42
Pfalmen	150
Proverbia of de Spreuken Sa-	
mons.	31
Ecclesiastes of Prediker	12
Canticum Canticorum of Hoo-	
ge-Lied Salomons	8

DE BOEKEN DER PROPHETEN.

J esaja	66
Jeremia	52
Threnorum of Klaag-Liede-	
ren Jeremia	5
Ezechiël	47
Daniel	12
Hofea	14
Joël	3
Amos	9

Obadja	41
Jona	4
Micha	7
Nahum	3
Habakuk	3
Zephanja	3
Haggai	2
Zacharia	14
Malachi	4

DE BOEKEN DES NIEUWEN TESTAMENTS.

E uangelium Matthei	28
Euangelium Marci	16
Euangelium Luce	24
Euangelium Johannis	21
Actorum of Handelingen der	
Apostelen	28

II. Tot den Theffalonicenfen	3
I. Aan Timotheum	6
II. Aan Timotheum	4
Aan Titum	3
Aan Philemon	1
Tot den Hebreëen	13

DE SENDERIEVEN PAULI.

Tot den Romeynen	16
I. Tot den Corinthen	16
II. Tot den Corinthen	13
Tot den Galaten	6
Tot den Ephesen	6
Tot den Philippensen	4
Tot den Colossensen	4
I. Tot den Theffalonicen-	
fen	5

DE ALGEMEYNE BRIEVEN.

Sendbrief Jacobi	5
I. Sendbrief Petri	5
II. Sendbrief Petri	3
I. Sendbrief Joannis	5
II. Sendbrief Joannis	1
III. Sendbrief Joannis	1
De Sendbrief Jude	1
Apocalypsis ofte Openbaringe	
Joannis	22

Volgen eenige Geslagt-Registers uyt het
Oude en Nieuwe Testament.

I Chronijken 1.

A Dam / Seth / Enog.

2. Kenan / Mahalaleel / Jereb.
3. Henoch / Methusalah / Lamech.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De kinderen Japhets waren Gomer / ende Magog / ende Madai / ende Javan / ende Tubal : ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de kinderen Gomers waren Asskenaz / ende Diphat ende Togarma.
7. Ende de kinderen Javans waren Elia / ende Tharsis / Chittim / ende Dodanim.
8. De kinderen Chams waren Cus / ende Mitsraim / Put ende Canaan.
9. Ende de kinderen Cus waren Seba / ende Habir / ende Sabta / ende Kaema ende Sabtecha : ende de kinderen Kaema waren Scheba / ende Bedan.
10. Cus nu gewan Nimrod : die begon geweldig te zijn op aarden.
11. Ende Mitsraim gewan de Tubim / ende de Ananim / ende de Lehabim / ende de Naptuhim.
12. Ende de Pathrusim / ende Casluchim (van welke de Philistijnen zijn voortgekomen) ende de Caphtorim.
13. Canaan nu gewan Zidon zijnen eerstgeborenen / ende Heth.
14. Ende den Jebusi / ende den Amori / ende den Girgasi.
15. Ende den Hebi / ende den Arsi / ende den Simi.
16. Ende den Arvadi / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem waren Elam ende Assur / ende Arphacdad / ende Tub / ende Aram / ende Uz / ende Hul / ende Gether ende Meiech.

18. Arphacdad nu gewan Selah / ende Selah gewan Heber

19. Aan Heber zijn nu twee sonen geboren: de name des eenen was Peleg / om dat in zijn dagen het Aardrijk verberct is / ende de name zijnes Broeders was Joktan.

20. Ende Joktan gewan Almobad / ende Seleph / ende Hazarmabeth / ende Jera.

21. Ende Haboram / ende Uzal / ende Dikla.

22. Ende Ebal / ende Abimaël / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Habila / ende Jobab: Alle dese waren sonen Juktans.

24. Sem / Arphacdad / Selah.

25. Heber / Peleg / Kethu.

26. Serug / Nahor / Terah.

27. Abram / die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waren Isaac ende Imaël.

29. Dit zijn hare geboorten: De eerst geboren Imaël is / was Nabasoch / ende Kedar / ende Adheël ende Abisam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Habab / ende Thema.

31. Ketur / Naphis / ende Keturia: Dese zijn de kinderen Imaëls.

32. De kinderen nu van Ketur / Abrahams broeder / [die] Baarde Zimran / ende Jokhan ende Medan / ende Midjan ende Isbak / ende Suah: Ende de kinderen Jokhan waren Scheba / ende Dedan.

33. De kinderen Midjan nu / waren Ephra / ende Ephra / ende Hengoch / ende Achida / ende Eldaa: Die waren sonen van Ketur.

34. Abra

34. Abraham nu getwan Naac: De Zonen Naacs waren Ean / ende Irael.
35. Ende de kinderen Eaus / Eliphaz / Rehuël / Jehus / Jaalam / ende Korah.
36. De kinderen Eliphaz waren: Ceman ende Omar / Zephi ende Gaetani / Kenaz / ende Timna / ende Amalek.
37. De kinderen Rehuëls waren Nahat / Zerah / Samina ende Mizza.
38. De kinderen Seirs nu waren / Lotan / ende Sobal / ende Suedan / ende Ana / ende Oson / ende Eser / ende Oisan.
39. De kinderen Lotans nu waren / Hori / ende Homam: ende de suster Lotans was Timna.
40. De kinderen Sobals waren Assan / ende Manahath / ende Ebal / Sephi ende Onam: ende de kinderen Suedons waren Aja / ende Ana.
41. De kinderen Ana waren Oson: ende de zonen Osons waren Hamran / ende Eban / ende Ichran / ende Cheran.
42. De kinderen Gzers waren Bilhan / ende Saaban / [ende] Jaakau: De kinderen Osons waren Uz / ende Aran.
43. Dit nu zijn de koningen die geregeert hebben in 't Land Edoms / verder een koning regeerde over de kinderen Israels: Bela de zone Bebz / ende de name zijner stad was Dinhaba.
44. Ende Bela sters / ende Tobah regeerde in zijne plaatze / een zone Zerahs van Bozra.
45. Ende Tobah sters / ende Husam / uit het Land der Chemaniten / regeerde in zijne plaatze.
46. Ende Husam sters / ende Habad de zone Bedads regeerde in zijne plaatze / die de Midjaniten hi 't Veld Madabs versloeg / ende de name zijner stad was Aith.

47. Ende Habbai sterf / ende Sanna van Mo-
fela regeerde in zijne plaats.

48. Ende Sanna sterf / ende Sand van Mo-
fela aan de Sibiere regeerde in zijne plaats.

49. Ende Saul sterf / ende Baal-Hanan de Zo-
ne Achuzor regeerde in zijne plaats.

50. Als Baal-Hanan sterf / zo regeerde Habbai
in zijne plaats / ende de name zijner stad was Pahi;
ende de name zijner Huisgezinde was Wegebrabel
de Datter van Marred / Datter van Mezabah.

51. Doe Habbai sterf / zo werden Dattien in
Edom / de Dost Ciuna / de Dost Saa / de
Dost Yeheth

52. De Dost Schottiana / de Dost Efa / de
Dost Eluan.

53. De Dost Hena / de Dost Cheman / de
Dost Wiffat.

54. De Dost Magbia / de Dost Iram: Dese
waren de Dosters Edoms.

50. Matth. 1: 17 vers.

Het Boek des geslachten Jesu Christi / des
zoon Davids / des zoon Abraham.

1. Abraham geboort Isaac: ende Isaac geboort
Jacob: ende Jacob geboort Judam / ende zyne
Broeders

2. Ende Judas geboort Phares ende Sara de
Chamar: ende Phares geboort Efram: ende
Efram geboort Iram.

3. Ende Iram geboort Aminadab: ende Aminadab
geboort Naasson: ende Naasson geboort Salmon.

4. Ende Salmon geboort Booz de Naachan: ende
Booz geboort Obed de Ruth: en Obed geboort Jesse.

5. Ende Jesse geboort David den Koning: ende
David den Koning geboort Salomon bij de gene die
Wyf was geweest.

27. Des [300ns] Joanna / des [300ns] Hysa /
des [300ns] Zerobabel / des [300ns] Salathiel /
des [300ns] Meri /

28. Des [300ns] Melchi / des [300ns] Abbi /
des [300ns] Cosam / des [300ns] Elnodam / des
[300ns] Er.

29. Des [300ns] Jole / des [300ns] Eliezer /
des [300ns] Jacum / des [300ns] Mathat / des
[300ns] Levi.

30. Des [300ns] Simeon / des [300ns] Juda /
des [300ns] Joseph / des [300ns] Manan / des
[300ns] Elakim.

31. Des [300ns] Melea / des [300ns] Mar-
nan / des [300ns] Matthatha / des [300ns] Ma-
than / des [300ns] Dalud.

32. Des [300ns] Jesse / des [300ns] Obed /
des [300ns] Booz / des [300ns] Salmon / des
[300ns] Daassou.

33. Des [300ns] Aminabab / des [300ns] A-
ram / des [300ns] Ciran / des [300ns] Phares /
des [300ns] Juda /

34. Des [300ns] Jacobs / des [300ns] Maars /
des [300ns] Abraham / des [300ns] Chara / des
[300ns] Nachaz.

35. Des [300ns] Sarich / des [300ns] Hagan /
des [300ns] Phalek / des [300ns] Heber / des
[300ns] Sala.

36. Des [300ns] Laman / des [300ns] Arpha-
rad / des [300ns] Sem / des [300ns] Noe / des
[300ns] Namech /

37. Des [300ns] Marthufak / des [300ns] E-
noch / des [300ns] Jared / des [300ns] Malaleel /
des [300ns] Laman.

38. Des [300ns] Enos / des [300ns] Seth /
des [300ns] Abam / des [300ns] Gaba.

Agtste Trap.

Inhoudende eenige Christelijke huy-
Gebeden / ende Schryftuurlijke
Spreeken / tot Oeffeninge
der Jeugd.

O diese Trap geklommen zijnde / ende alle de
voorzgaande Trappen wel geleert hebbende /
volgens mijn onderwijs / zullen wy u-lieden mi niet
meer laten Boek-staven / maat alles ordentelike
ende wel doen lesen: Tot welken eynde wy hier
verschiedene Christelijke Gebeden / en Schryftuur-
lijke Spreeken hebben by een versamelt.

Het Gebed onses Heeren.

MATTH. VI. vers 9.

O Die Vader / die in de Hemelen zyt.

1. Wren Name werde geheyligt.
2. Uw Koninkrike kome.
3. Wren wille geschiede / gelijck in den Hemel
[alzo] oock op der Aerden.
4. Ons dagelijck Brood geest ons heben.
5. Ende vergeest ons onse schulden / gelijck oock
wy vergeben onse schuldenaren.
6. Ende en leidt ons niet in versoeeking / maar
verlost ons van den boosen.

Want uw is dat Koninkrike / ende de kragt /
ende de heerlijckheit / in der eeuwigheit /
A.M.E.N.

Het Morgen-Gebed.

O Barmhertige Vader / my danken u / dat gy
dezen nacht zo getrouwelyk voor ons ge-
maakt hebt / en vidden u / dat gy ons wilt sterken
met uwen Heiligen Geest / die ons hoopstaan ge-
leide / dat wy dezen dag (mitsgaders alle de da-
gen onses levens) mogen besteden tot alle gerech-
tigheid ende heilichheid : ende wat wy in handen
nemen / dat onse ogen altyt sien / om uwe eere
te verbaenden / also dat wy alle den hoop van onses
hoopnemens van uwe milde hand alleen vermag-
ten. En op dat wy zulke genade van U verkrig-
gen / wilt ons (na uwe beloftenisse) vergehen alle
onse sonden / hoop dat Heilige Lijven ende Bloed-
vergleeten onses Heeren ende Zaligmakers Jezu
Christi : want zy zyn ons van herten loed. Ver-
licht ook onse herten / op dat wy alle werken der
duisternisse afgeleg verstante / ons Kinderen des
lichts / in een nieuw leven mogen wandelen / in
alle Godzaligheid / ende Heilichheid. Geest ook
uwen zegen tot de verhandinge uwes Goddelij-
ken Woords : Verkracht alle werken des Duy-
bels. Sterkt alle Kerken-waars ende Oef-
heden uwes Volks. Craecht alle vervolgte ende
vermande heiden / hoop Jhesum Christum uwen lie-
ben Zane / onsen Hoete / welke ons belooft heeft /
dat gy ons altes / wilt wy in zijnen Name vidden /
soeken ende vonden sult / ende daarom ons also heeft
leeren vidden :

Ons Vader, &c.

Sterk ons ook in t rechte Geloof / t welk wy
vinden ende met den mond belijden.
Ik gelove in God den Vader, &c.

Schoot-Gebed / ofte als men hem wil begeven tot Studeeren.

PSALM CXIX.

Vers 9. Waar mede sal een Jongeling zyn pad suuyver houden? Heere, als hy dat houd na u woord.

Vers 18. Ondekt myn oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft ons 't verstand, ende wy sullen uwe Wet houden ja wy sullense onderhouden met gantscher herten.

A Unachtige / Barmhertige God / wy hebben A om de verdiensten Uw's lieven Zoons / niet over ons ont / na uwe beloftenisse / den Geest der genaden / ende des gebeds / die ons by u hoortrede met onnuttige prekelijke zuchten; Heert dog / o Heere! uwe oogen af van de menigte ende gruwelijkheden onser sonden: Ziet ons liever aan in het aanschijn uwes Zoons onses Zaligmakers Jhesu Christi / ende bin zinnent wille / wilt ons te hulpe komen met de tegenwoordichheit uwes Heiligen Geest / op dat dood desess genadige ingehinge / ende verlichtinge / ons Studeeren / 't in igheit / wijsheit / als anderling / een goede ende boosspoedige uitkwaeste mag bekriegen / ter eeren uw's Heiligen Naams / tot troost en zaligheid onser zielen / Amen.

PSALM XXV: vers 14.

De verborgenheit des Heeren is voor de geene die hem vreesen; ende syn Verbond om hen die bekent te maken.

Orbet

Gebet door den Eten.

PSALM CXLV: vers 15, 16.

Aller oogen wagen op: ende gy geeft hen hare
Spijse t'zwer tyd.

Gy doet uwe hand open, ende versadigt al wat daar
leest na u wel-behagen.

HEere Almachtige God / gy die alles gescha-
pen hebt / ende nog door uwe Goddelijke
kracht onderhoud / ende dat Volk Israëls in de
woestijne gespijst hebt / wilt uwen zegen strecken
over ons uwe arme Dienaars / ende ons heiligen
beze gaven / die wy van uwe milde goetheit ont-
vangen / op dat wyze matiglijk ende heiliglijk
na Uwen goeden wille mogen gebruiken / ende
haar door bekennen / dat gy onze Vader / ende een
voorzijck alles goeds zijt. Geest ook dat wy al-
tijd / en door alle tingen / zoeken dat geestelijke
Brod uwer Woords / met het welke onse Zielen
gespijst werden ten eeuwigen leuen / het welke gy
ons bereid hebt door dat heilig Bloed uwer lieven
Zoons / onzes Heeren Jesu Christi.

Onze Vader, enz.

Alzo vermaant ons de Heere Christus.

Luc. XXI: vers 34, 35.

Ende wagt u selven, dat uwe herten niet t'eeni-
ger tyd bezwaart en worden met brasterye ende
dronkenschap, en sorgvuldigheden deses levens,
en dat u dien dag niet onverwens over en kome.
Want gelyk een strik sal hy komen over alle de
gene, die op den gantschen Aardbodem geseten
zyn.

Gebet na den Eten.

Wij spreekt de Heere in 't vijfde
Boek Mosis.

CAP. VIII: vers 10, 11.

Als gy dan zult gegeten hebben, ende versadigt zyn: zo zult gy den Heere uwen God loven, over dat goede Land, dat hy u sal hebben gegeven.

Wagt u dat gy des Heeren uwes Gods niet en vergetet, dat gy niet en soud houden zyne Geboden, ende zyne Regten, ende zyne Insettingen, die ik u heden gebiede.

HEere God Hemeliche Vader / wy danken u
voor alle uwe weldaden / die wy zonder op-
houden van uwe milde hand ontvangen / dat 't uwen
Goddelyken wille is / ons te onderhouden in dit
tijdelijke leven / ende ons te verzorgen met alle
onze nootdruft: Maar inzonderheid dat gy ons
herboren hebt tot de hoope van een beter leven /
het welke gy ons geopenbaard hebt door uw Heilig
Euangelium. Wy bidden U Barmhertige God
ende Vader / dat gy niet toe en laat dat onze
harten hier in deze aardische ende vergankelijke
dingen zouden geworteld zyn: maar dat wy
altijd mogen opwaarts zien ten Hemel / verwag-
tende onzen Zaligmaker Jesum Christum / tot
dat hy in de Wolken verschijnen zal tot onzer ver-
lossinge / **A M E N.**

Onse Vader, enz.

Thanks

Abend-Gebet

O Barmhertige God / zending Licht schijnt
in de duisternis / op die betruft de nacht
der zonden / ende alle blintheit des harten. Da-
dien op de nacht beordineerd hebt om te rusten /
gelijk den Dag om te arbeiden: Wy bidden U /
Geeft dat onze Lighamen in vrede en vreden
rusten / op datte daer na bequamen zijn mogent te
lijden den arbeid dieze dagen moeten. Beweig
onzen slaap / dat die niet onordentelijk en zij / op
dat wy aan Lijf ende Ziele onbedekt mogen bli-
ven: Ja dat onze slaap zelfs beschiede tot uwer
eren. Beschijde de zogen onzes verstands / dat
wy in de dood niet en ontslapen: Maakt altijd
verwachten op onze verlossinge uit dezer ellendig-
heid. Bescherm ons ook voor alle aambestouwe
des Duivels / ons in u Heilig geleid nemende.
Ende hoewel wy dezer dag niet toetebacht en
hebben / zonder tegen U grootlijks gezondigt te
hebben: Wy bidden U / wilt onze zonden beval-
den door Uwe groote barmhertighheit / gelijk wy
alle dingen op der aarden / met de duisternis der
nachts bekeht / op dat wy daerom van U aanchijn
niet verstaten worden. Geeft ook rust en troest
allen kranken / bedroefte ende aangebochtenen he-
ten / door desen Heere Jesum Christum / die ons
also heeft leeten bidden:

Onse Vader, ont-

Schrijf

Schriftuurlyke Spreuken

Van de Jeugd al lefende tot Godsaligheid ende Zedigheid op te wekken.

De pligt der Kinderen tegens God, tegens hare
Ouderen, ende tegens haar selfs.

De vrees des Heeren is het beginfel der Wetens-
schap: de Dwaze beragten de Wijsheid ende
Lugt. Proverb. 1: vers 7.

Wie den Heere vreesst / die sal zijne onderwijfinge
aanemen / ende wie haar vrees tot hem maken /
sullen binden wat haar wel behaagt. Zyr. 32: vs. 15.

Mijn kind / verkieft de onderwijfinge van uwe
Jeugd aan / ende tot uwe griffe haren toe sult gij
Wijsheid binden. Zyrach 6: vs. 18.

Wie de Lugt lief heeft / die heeft de Wetens-
schap lief: Maar wie de bestraffinge haat / is
nabernuftig. Proverb. 12: vs. 1.

Een wijf Zoon hoort de Lugt des Vaders /
maar een Spatter en hoort de bestraffinge niet.
Proverb. 13: vs. 1.

Hebt gij lust tot Wijsheid / zo bewaart de Ge-
boden / ende de Heere sal u deselve verleen: Want
de vrees des Heeren is Wijsheid ende Lugt /
Ende zijn welbehagen is gelobe ende zagtmoedig-
heid. Zyrach 13: vs. 26, 27.

Die den Heere vreesen / sullen zijne ingoorden niet
ongehoorzaam zijn: Ende die hem liefhebben / sullen
zijne ingoorden bewaren. Zyrach. 9: vs. 18.

Hoort na uwen Vader / die u gewonnen heeft: ende
die nu beragt u, waecher niet / als za oud gewonnen
is. Hoort de waarheid / ende en verhoortse niet.

[Wijzen] Wijsheit / ende Lugt / ende Ver-
stand. Proverb. 23: vs. 22, 23.

Wie zijnen Vader / ofte zijnen Moeder bloest /
diens Lamp sal uit-gebluscht worden in zwarte
Duisternisse. Proverb. 20: vs. 20.

Een dwaas sal de Lugt zijns Vaders verkwaa-
den: Maar die de bestraffinge waartreemt / sal kloek-
sinighjk handelen. Die de Lugt bertrept / die
versmaad zijne Ziele: Maar die de bestraffinge
hoort / krijgt verstand. Proverb. 15: vs. 5, 32.

Een wijze Zoon zal den Vader verblijden:
Maar een Zot Mensch veragt zijne Moeder.
Proverb. 15: vs. 20.

Die zijne Vader ofte Moeder berooft / ende sent
t is geen overteedinge / die is des verderbenden
Wang geselle. Proverb. 28: vs. 24.

De ooge die den Vader beipot / ofte de gehoort-
saamhejd der Moeder veragt / die sullen de Klaven
der Wecke uit-pikken / ende des Wreeds jongen
sullense etten. Proverb. 30: vs. 17.

De Lumaart is te gelijken bn eenen beslijkten
steen / ende een wegelijck schuffelt hem uit over zijne
oneere. Een Luge is gelijk een koe-drek op den
West-hoop: wie hem opneemt / sehdubdet de han-
den af. Zyrach 22: vs. 3, 4.

Wie zijnen Vader eert / die versoent zijne zonden:
Ende wie zijnen Moeder eert / is gelijk als die
schatten vergadert. Zyrach 22: vs. 3, 4.

Wie zijnen Vader verlaat / die is gelijk een Gods-
ketter / en wie zijnen Moeder tot toorn bertrekt /
die is verdoemt van den Heere. Zyrach 3: vs. 18.

Ende zijt niet stout met uwe tonge / ende lug-
ette slap in uwe werken. Zyrach 4: vs. 34.

Gebent uwen mond niet tot zwoeren / ende en
gebent u niet den Heiligen te noemen. Zyr. 23: vs. 6.

So wie zijnen Vader ofte zynen Moeder staan/
die sal sekerlyk gedood worden. Wie ook zijn Va-
der / ofte Moeder bloeit / die sal sekerlyk gedood
worden. Exod. 21: vs. 15. 17.

Mijn kind / versoekt uwre ziele terwijl gij leeft /
ende ziet wat haer sehandelyk is / ende en geeft
het haar niet. Zyrach 37: vs. 28.

Pligt der Ouderen tegens hare Kinderen,
om die te tughten ende te leeren.

HEbt gy kinderen / onderwijst de selve / en
de buygt hare hals van der Jeugd aan.
Zyrach 71: vs. 43.

Leert den Jongen de eerste beginselen na den eisch
zijner wege / als hy ook oud zal geworden zijn / en
sal hy daar niet afstinken. Prov. 22: 6.

Kinderen die in een goed leven worden opgevoed /
verbergen de slechte afkomst van hare Ouders:
Kinderen die in veragtinge en ongeschiktheit
haar roemen / die bebliften de edele afkomste
hare geslachte. Zyrach 22: 7.

Tught uwen Zoon / als 'er nog hope is:
Maar en verheft uwre ziele niet om hem te bo-
den. Prov. 10: vs. 18.

En waert den tucht van den Jongen niet: als gy
hem niet de roede sult slaan / en sal hy niet sterben.
Gy sult hem niet de roede slaan / ende zijne ziele valt
de Helle raden. Proverb. 23: vs. 13. 14.

Oopenbare bestrafinge is beter dan verhoopen
te sijn. Proverb. 27: vs. 5.

De Roede der bestrafinge geeft wijsheid / maar
zen kind dat sig selven gelaten is / beschaamt zyne
Moeder. Tught uwen Zoon / ende hy sal
gerustheit aan doen: ende hy zal uwre ziele niet
maken

menigvuldigen geden. Proverb. 29 vers 19, 27.
En verlangt niet na ten grote menigte dan uwe
doeren / nog en verheugt u over godlose woorden:
Indien zij vermenigvuldigen / verheugt u over
haar niet / ja de vleesch des heeren bij haar niet en
is. Overvloed op haar leven niet? ende en zijt
haar menigte niet. Want een regerebedige is beter
dan sulke duisent. En 't is beter sonder kinderen
te sterben / dan godlose kinderen hebben.

Wie zijnen Zoon lief heeft / die sal de Raode altijd
aan hem besigen / op dat hij eendelijck aan hem ver-
heugt worde. Wie zijnen zoon euchtige / sal over
hem verhoed worden / ende in 't midden der be-
maerde Lieden sal hij van hem roemen. Wie zijnen
Zoon leere / die sal hij den Brand der Valscheijde
vertochten / en in tegenwoordighens der Vrienden
sal hij over hem vrolijk zijn. Wie hij Vader gestou-
dant / ja of hij niet gestouwen en was: want
hij heeft nu hem agter gelaten denen die hem ge-
loofde. Zyrach. 16 vers 1, 2, 3, 4.

Wie zijnen Zoon af strykt / die verdoemt hij
wonde / ende op elk coepen wijzen zijne
kinderen gincwerd.

Een ongerecht Werdt word wrevelig / ende een
ongebonden Zoon word moedwillig.

Streek u den / ende het sal u versehten:
speel niet hem / ende het sal u bedriegen. Zage
niet niet hem / op dat is geen swerts overkome /
ende nu ten laasten niet op uwe kinderen en sijt.
Overvloed hem allen magt in den Dood / ende
en oversiet zijne onwetenheden niet.

Waght zijnen Vaders in den Dood / ende breekt
zijne ledenen te wiken hij nog een kind is / op
dat hij niet t'eenige tijt verhoed zijnde u onghoer-
saam / ende alre Slecht swerts zijn.

Onderkofft uwen Zoon / ende miltent te weete
 van hem / op dat gy u niet en moet aan jure
 geregelthont. Zyrach 30: vs. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.
 Ende geeft uwen Zoon ende Wif / weder in
 de Werd geen magt over / zo lange ge leeft.
 Ende en geeft uwe goederen aan geen ander / op
 dat gy niet (berouwt hebbende) om deselve behoefte
 te smeeken. Zo lange als gy nog leeft / ende gae
 senftid is / ende geeft u selven of niemands anders
 magt over: want het is beter dat de kinderen u
 smeeken / dan dat gy na de handen uwer Zonen
 fiet. Zyrach 33: vs. 19, 20, 21.

Negende Trap.

Leerende, hoe men een Penne wel sal huyden;
 houden en voeren &c. Als mede van de Punctua-
 tien, en Distinctionen in 't Leson en Schryven ge-
 bruikelijk: Mitsgaders van Abbreviatien.

De voorgaande Trappert van Leson
 tot weete / in ordre opgeschikket hant
 is u weete altes genoegsaam geleerd /
 wat tot de Spel- en Leesthuys
 noch nodich is / so gy onse Onderwijsinge maect
 wel hebt waargenomen. Volgt dan nu myn
 Negende Trap / die niet segt mag genoech
 worden. De kleine Schryfkunst, die
 sal weete een Penne wel te huyden / te houden
 te voeren; een fundament om u te weete
 het te formen; ook perfect te schryven / Ende
 op dat deselven Trap mede mag dijn weete
 zome / die het weete in 't leson wel oeffnen /

en geschreeven / Schriften / als Brieven / Cou-
tenen / ende andere / te leeren lezen / so heb ikse
met een geschreeven Schrifte laten drucken / te
weten om datse principael van de Schryfste
handelt: Also dat een yegelyc uit dit eilich
Boekken / allehande soorten van Boeken / ende
geschreeven Brieven perfectelyc kan leeren lezen.
Inbylych beschryft handes leeren schryven.

Onderrigtinge, om te leeren een goede Penne
te snyden, ofte te berisden.

Als men een Penne bereiden wil om te schry-
ven / moet men hier op wel acht nemen: So
gze in schrifte of letteren / die gze in 't schryven ma-
ken wilt / 't gze om de linker of naar den reghenhand
draagen wilt: zo als dan 't spits of punt der Penne
op de zyde een vryng hege of snyden als 't ander
sijde: in dat verzen dat de Penne / daerse kortst
en in op die zyde in 't schryven wat heft: maar so
het schrifte heel rege moet wesen / gelyc men
meestendael doet in de staande Oederlandsche / als
ook in de Spaanse / Romeynse / Florentynse en
andere handes / maakt als dan dat beide de spitsen /
ofte punten der Penne / even lang gesneden syn.
Altho dan schryvende maakt dat gze in een geheel
woord / hoe lang het selve ook mag wesen /
alle letteren van 't woord / aan malhanders
bindende / met een trech volrinden / ende en ligt
de Penne geen sin op / voor en alker 't woord
volcomenlyc ze geschreeven. Dit verzen sal in
Schrifte sonder eenig twyffel goed wesen.

Maniere

Maniere om een Penne te voeren of te houden.

De Penne besneden | Ende wel bereid
 sijnde | moet men die houden | eerst met
 twee vingers | te weten | met den Vinn en
 den Wringers | ofte in eerste vinger: Waer
 toe dan een weinig voegende de naastvolgende |
 te weten | den middelsten vinger | sluitende de
 drie vingers also driehoek wisse om de Penne /
 met de twee eerste moet men de Penne meest
 houden | den middelsten alleenlyk tot hulpe ne-
 mende | op dat de Penne in dies te vast te hand
 staat. Sy moet ook in 't schryven in vingers
 recht insteken | datse even gelijc zyn. Nog den
 middelsten een weynig lang voegende in
 't recht insteken als de twee andere: maar so
 dat den middelsten | op den vierden vinger | half
 en half | en den vierden op den kleinsten vinger |
 van agter opleune: Also dat de geheele hand
 alleenlyk op de kleinsten vinger moet steunen
 ofte rusten. Dit is nu van een Penne te sijn
 den | ende wel te houden. Volgt nu de
 perfecte maniere om wel te leeren schryven.

En goede Onderwysinge, om al de Letteren
 wel te formeeren, ende Perfect te schryven.

In den eerste moet den Schryver | we-
 ten | dat de Lichamen der Letteren moet
 ten even groot sijn: De Letteren ofte pond of
 vorkant | eens deels gehoofdet of geskeertet;
 en sommige gehoofdet en geskeertes te sament.
 Om de pond ende die behoort

vaerminnen (B w y) Ende dese maken een
bloot lichaam. Onder de gehoofde en ge-
steekte / sijn sommige pegte ofte dwars:
de andere boogwijse gehoofde ofte gestee-
kte. De pegte ende dwars gesteekte sijn dese
(B g h k l p q r s) maer de (f) en de (f) sijn ge-
hoofde ende gesteekte te samen: Ende
dese moeten begunnen worden ontrent de hoogte
te van een letter / boven het lichaam der
letter. Daar is B z staen: Ende van daar af
gedraekt tot het onderste deel toe van het
lichaam. En opwaerts halve Maantwijse / van
de linker na de rechterhand omgekromt / de hoog-
te ten minsten van een letter lichaam.

Ten tweeden / de hoofden en de steeken / ma-
ken pegte mate / moeten sijn so lang alskwee-
maal het lichaam der letteren / besondert van
de dwarsse en pegte / als in de (d) want boven
de pondigheid des lichaams is / namelijk de
dwarsstrek die moet so lang sijn als tweemaal
de onderste / als in de (p q r s) pegte gesteekte /
en in de (g e z) boogwijse gesteekte letteren.

Ten derde / dese sijn boogwijse gehoofde en
gesteekte letteren (B h k l g) en dese worden
begonnen pegte boven 't lichaam van de letter /
trekkende (en) of tweemaal so hoge / als 't lich-
haam van de linkerhand of na de pegte / als
een boogstey / en van boven verder pegt mee
ende de lichaamen van (B en v) moeten van
onder plat / en dan gont op / teghen 't begin van 't
hoofd

haest ongetogen. Ey geslaken wordy / Ende de
(g) onder van de reghthand na de slinker om-
getogen wordy / Ende de (xx) ter contrarte
van de slinker na de reghthand toe.

Ten vierden / de eindende (f) word ge-
trukken eerst op dese maniere (-) Ende als dan
poude / van de reghthand na de slinker / boogbe-
wijse / omtrent zo haeg optrekkende als 't
Lichaam is / of weynig hoger.

Ten vyfden / de (t) word begounen van bo-
ven het spit / overwaert na de slinkerhand toe /
met de hant van de Penne trekkende / Ende het
Lichaam voert tot beneden toe / met het plat
van de Penne regh mede getrokken. Ende is
't segyden van 't Lichaam Ey de Steert / Ey
dwaer streepken daar door halvende / heel sy.

Ten is niet nodig te gebouwen een dwaer
streepken van 't spitse dit (t) want het gemeen ge-
bruik leet nu de (t) maar simpel van boven tot
beneden met het plat der Penne te brengen / sou-
de onder aan eenig plat te maken / maar alle-
lijk in 't begin zyn Penne een weynig te lichten
ende in 't afstrekken zyn Penne een weynig te
drücken of zwaarder te houden. Ey die also ge-
trokken / het dwaer streepken 't welk door ge-
baalt moet wesen / heel sy maken / als geseyt
is. Men maakt ook somwylken een (t) alkenlyk
afstrekken als boven / Ey onder heel plas op dese
maniere (z) het welk meestendeel geschied
in 't Ende der woorden / Ey als dan een gebuik
me. Het dwaer streepken niet. Ten

⁂ **T**ay **l**etty | met dese **t**rek (e) 't welk **t**ay
(a) w | konny gemaakt wordy (b h k l) ende met
de (c) konny gemaakt wordy dese navolgende
Lettas (a e d e o q) met den trek **v**ay (i) wordy
beconny (i i j m n p f s r v w) also dat die dese drie
Lettay (b c i) wel maken **v**ay | intine is **v**astet
tyl dat hy het geheel (a b o) wel zal conny.

M. O. T. A. | dat de **L**ettay in 't schryven se
veel spatie van maalkandey moeten hebben
dat 't tusschen beiden **t**ay (i) **v**ay staan. Ook
moet tusschen 't vooordy den spatie **v**ay
tay (o) ofte **t**ay hoogstey **t**ay (m) **t**ay ware dat
g **v**ay in het schryven eenigey trek **v**ay **t**ay
Letta soid willen wordy: Voort moeten
't vooordy segeley zo **v**ay van maalkandey staan |
als yder segeley breed is: also | dat de **L**ettay
van 't eeno segeley d'ander niet en porren | **t**ay
ware eenigey **L**etta met geheel lango
trekky: Schryft ook 't vooordy segeley segeley | hitz
wel op ietbender | zal 't Schryft geed sijn.

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën ofte
onderscheydinge der Redenen, in Lesen
ende Schryven gebruykelyk.

N⁂ dit alles aangewesey hebbende | kan ik
niet malen | om 't dies te perfecten te
maken in het lesen ende schryven / Wel dore
esey **T**rap te leeren al de **P**unctuatiën / **P**unctua-
tiën / **A**bbreviatiën / die in se **N**ederlandse druck-
ste **S**chryft aangenomen ende gebruykt

moeten worden: Want se gy perfectelyk en niet
 verstand wilt lesen / so moet gy eerst weten /
 ende agt nemen / waar gy in 't lesen moet ophou-
 den ofte rusten om den zin wel te verstaan / Want 't
 gene gy leest: Anders is al u lesen vergeeft ende
 sonder begryp van zin. Maar in 't schryven is
 W. L. dit voornamelyk nodig te weten. Want
 indien gy enige Brief ofte yets anders komt te
 schryven / sonder Distinctie ofte onderscheidinge
 der redene / soude niemant uwe meeninge ten
 regte konnen verstaan noch begrypen: Daarom
 hebbe ik ook nodig gebonden dese Trap der
 Distinctie en Punctuatie / (die andersint mede
 by de leekhoust behoort) alhier by de schryfhoust
 te stellen: Also niet eerst vast moet konnen
 lesen / al te niet de kragt der Punctuatie
 van begrypen: Maar in 't Schryven / moet
 niet die in 't begin noodwendiglyk wel weten
 te maken / ende verstaan.

De Punctuatie zyn dan dese:

1. (,) Comma, of Virgula.
2. (;) Punkt Comma, of Semi-Colon.
3. (:) Dubbelde Punkt / of Colon.
4. (?) Interrogatio, of Vraag-teken.
5. (!) Admiratio, of Verwonderings-teken.
6. (.) Punctum, Punkt / of Striken.
7. () Parenthesis, of Tusschen-stellings-teken.
8. (-) Copulatio, of t' Samen-knopinge.
9. () Divisio, of Scheid-teken.
10. (') Apostrophus, of Apheresis, dat is / Te-
ken van Weg-neminge.

Van den Comma, of Virgula. (,)

Dit Tekst word by de Griekse Comma genoemd | ende by de Latynse Virgula zyn sy gure in de Griekse en Latynse Schriften is aldus (,) maar in de Hoog- en Nederduitsche drukt is 't een schijnus rege streekjen / als hier (,) ende met dit tekten wordet onderscheiden de woorden / spreuken en onvolkomenen redenen / die van een deleyde materie sprekende zyn / nochtan buiten propoost / in den selvten zyn / wat wy dinstloep. En over al waar dese Comma of Virgula staat / moet men een klein voring rusten / en sijn adem wat verhalten. Als by exempel: Ik heb in de Schrif- ture van Job gelesen, dat hy hadde veel Kin- deren, veel Rykdommen, veel Ossen, veel Koeven, veel Schapen, veel Kalveren, &c.

Van den Punct-Comma, of Semi-Colon. (;)

Dit Tekst word gebruikt om onderscheid te maken in een redene, daar de voorgende Spreuken van zyn schynen te willen veranderen | ende nochtan dit niet tot verklaringe en bevestiginge van 't gene te voren is gesegt: Medindende den de- del of vierde deel van een volkomen zyn. Als by exempel: Zo segt de Heere; Siet dat ik gebouwt hebbe, breek ik af; ende dat ik geplant hebbe, ruk ik uit; zelfs dit gantsche Land, &c. En waar men desen Punct-Comma of Semi-Colon gedrukt ofte geschreeven vindt / daar men sijn adem de helfte langer ver- rusten / als by den (,) Dan

Van den Dubbelde-Punct, ofte Colon. (?)

De Dubbelde-Punct, of Colon, word gestelt agter een vastt pedy / die eeny halve zyn maakt / ofte een lid van eenige Sententie / daar men nog iets byvoegh moet / on de welkomty zyn te besluyt; als by exempel: Alzo voer Elisa met een onwêder ten Hemel: Ende Elisa sag 't: Ende hy riep: Myn Vader, myn Vader, Wagen Israëls, ende zyne Ruiteren, ende hy en sag hem niet meer: ende hy vattede zyne Kleederen, ende scheurdese in twee stukken. Daar men dit Teken vint / moet men eeny so lange rusten als by een Comma, ende eeny weznigst langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Vraag-teken. (?)

Interrogatio, of het Vraag-teken, stelt men als de pedy ofte zyn welkomty ofte geheel yemant yetwêst afvraagt: Ende word altoos agter de Vraagredenty getekent / als by exempel: David riep Abner: Sult gy niet antwoorden Abner? doe antwoorde Abner: Wie zyt gy die tot den Koning roept? Doe seide David tot Abner, zyt gy niet een Man? ende wie is u gelyk? Waarom dan, ende hebt gy over uwen Heere den Koning geen wagt gehouden? Op dit Vraag-teken mag men so lange rusten als by een Colon.

Van de Administratio, of Leeken der Verwonderinge/
ofte Verbaastheid. (!)

Die Leeken van Verwonderinge of Verbaastheid, moet men altyd stellen als men in 't schryven een pedy voor heeft van Verwonderinge, Verbaastheid, beschrikkinge, of als men eenig beklagte doet: als by exempel: O! hoe ydel zyn de gedachten der menschen! ô elendige! die gene, die na de Hoogheden der Weereld staan! die niet en begeeren dan Rykdommen, Pragt en hoge Staten: ô hoe gelukkig is den stant der Armen! ende der gener., die haar Brood eeten in 't zweet hares aangesichts!

Van het Leeken Punctum (.)

Punctum, ofte Puntken, stelt men altyd als de pedy ofte in wysheden, ofte geheel volmaakt is; Ende als gy schryft, so moet gy altoos de eerste Letter van het woord dat 't een volgd met een groter Doorletter, dat is, een Capitaal, ofte Hoofdletter, maken, door dien dat ge... met dit Puntken, de pedy ofte in hebt gesloten, ende anders wedronnen beginnen: Gy moet ook wetty, dat men alle Officieren, ende alle Namen van Menichy, Bedienden, Landy, Sieders, Vorsten, Planty, Bomen, Druyten, Bergy, Rivieren, ende dergelyk meet, met een Capitaal, ofte Hoofdletter moet schryven.

Parentthesis, of Casschen stelling-teken. ()

Parentthesis, is in onse Tale te seggen sey kusschen instellinge | Ende word gesteld | daer men iets kusschen de reden wil inbrengen | en de materie die te slaarden te doen verstaen | 't welk men | sonder den sey te kussen sey | daer ook sey uitlaten | Ende word gesteld met twee halve Maantjes : waer by 't eerste halve Maantje gesteld word in 't beginsel by 't gende men in steld | die eigentlyk *Parentthesis*, word genoemd : Ende het ander in 't einde | wien's naam is *Conclusio*, Ende wordten getekend aldus | (). *Byvoorbeeld* : Als Croesi Zone sag (dien van Natuiren stom was :) dat een Soldaat zijn Vader wilde doorsteken, &c.

Van de Copulatio in 't Latijn / Hyphon in 't Duitsh / ende t'zamenknopinge in 't Duitsh. (-).

Copulatio, is in onse Tale sey t'zamenknopinge | daer mede men twee woerden aan malhandten knoopt | sey word gesteld aldus | *Byvoorbeeld* Agtet niemant gelukkig, eer hy zijn leven ge-eindigt heeft : hier siet gy in ge-eindigt, hoe dit woord word gebonden | Ende met dit Teken t'zamen aan malhandten ghege. *Begeenlyk* | Wijn-ranken, Zee-baken, Spijs-offer, t'Zamen-komste, Schrijf-penne, Ende dierge-lyke met.

Van het Teken Divisio. (s)

Divisio, dat is een verdeeling der Syllabey | en dat moet men gebruiken als men op 't einde van eenigen regel | in 't schryven | een woord van maankruy moet deelen | door dien in 't eind te kort valt om het geheel woord te bekruyden | deelen als 't woord met Syllabey; stekende als van na de laatste gegadene Syllabe | het teken Voorz. of (-)

Van het Teken Apostrophus. (s)

Apostrophus, is zo veel te zeggen | als wegneming | van een Vocalis of Seefklank | en word dit teken aldus gestelt in de plaats van de Vocalis of Seefklank | is weggemomen | om aan te veyden dat den een Vocalis is uitgelaten | als in deze woorden | d' eerste, d' Akker, d' eeuwige, t' onsent, t' uwent, t' allen tijden, &c. in welke de Apostrophus moet staan agter de d' ene, om dat de uitgelatene Vocalis daar behoort te staan: belevende de d' de, en de t' te, gelijk of 't stonde | de eerste, de Akker, de eeuwige, te onsent, te uwent, te allen tijden, &c. Weet ook | dat agter de d' men 't geen Apostrophus mag komen | ten 32 het volgende woord niet een Vocalis begint | gelijk in de volgende woorden ziet: want men mag niet schryven | d' Heeren, d' Staten, d' Gedeputeerden, d' Meester, maar de Heeren, de Staten, de Gedeputeerden, &c. 't Werk

mogtans by veelte Schrybteny grovelyk word
 mitbrükt; somtyds gebriikt, men dicketen op een
 ander maniere | en word als dan een Apheresis,
 dat is een voor afneminge genoot: hier voor
 als dan het teken gestelt voor de 't of 's, also
 de Vocalis een andere Letteren | aldaar weg ge-
 nomten zyn | gelyk gy siet in dese woorden | 't is,
 't was, 't sal, 't welk, 't volk, 's morgens,
 's avonds, 's nagts, &c. alhier betekent de 't
 het, de 's des: als of 't stonde | het is,
 het was, het sal, het welk, het volk, des
 morgens, des avonds, des nagts, &c.

Van de Abbreviatien, ofte Verkortingen der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abbreviatien ofte Verkortin-
 gen der woorden | in 't Schryben sijn in over-
 vloed in onse Oostindische Taal: en so ik die
 alle wilde aanvysen | behoeft alreer daar toe
 veel een groot Boek: sal dan hier nu slegts
 eenige afkeeden | die meest bekent en in 't
 gebruik sijn | als volgt | Voorsz. voor Voors-
 chreeben; voorn. voor voornoot; m. voor niet;
 m. voor met; dz. voor dat; h. voor het of heid
 Sr voor Seigneür; Mr. voor Meester ofte
 Monsieur; Kon. Maj. voor Koninglyke Majes-
 teit; Princ. Excell. voor Princelyke Excellen-
 tie; Sed. voor Sedangde; Just. voor Jus-
 petraut; Equ. voor Equitant of Equit; z.
 Triump. voor Triumpfant; Sent voor
 Sententie; Obl. voor Obligatio | enz.

Tiende Trap.

Leerende de eerste Fondamenten van de Rekenkonst

Numeratio of Tellinge.

L Eert alle getallen noemen en uit te spreken/
die gemaakt worden uit dese tien Cijffers/
namentlijk: 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 0.

Cyffer- Getal.	Naam of waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of waardye.	Gemeen Getal.
1	Een	I	10	Tien	X
2	Twee	II	11	Elf	XI
3	Drie	III	12	Twaalf	XII
4	Vier	IIII	13	Dertien	XIII
5	Vijf	V	14	Veertien	XIV
6	Sex	VI	15	Veertien	XV
7	Seben	VII	16	zestien	XVI
8	Agt	VIII	17	Seventien	XVII
9	Negen	IX	18	Agtien	XVIII
0	Nullo		19	Neentien	XIX

Cyffer- Getal.	Naam of waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of waardye.	Gemeen Getal.
20	Twintig	XX	200	Twee hondert	CC
30	Dertig	XXX	300	Drie hondert	CCC
40	Veertig	XL	400	Vier hondert	CCCC
50	Vijftig	L	500	Vijf hondert	D
60	Seftig	LX	600	Sex hondert	DC
70	Sehentig	LXX	700	Seben hondert	DCC
80	Agtentig	LXXX	800	Agt hondert	DCCC
90	Neigentig	XC	900	Negen hondert	CM
100	Hondert	C	1000	Duyend	M

Nog op een ander Manier.

Die zyn Getallen al, te noemen niet en weet,
Van Rekening en zal, hy geven geen bescheet.

Getallen van	-		1
Tienen	-		12
Honderden	-		123
Duizenden	-		1234
Tien Duizenden	-		12345
Hondert Duizenden	-		123456
Miljoenen	-		1234567
Tien Miljoenen	-		12345678
Hondert Miljoenen	-		123456789
Duizend Miljoenen	-		1234567890

1 Een

12 Twaalf

123 Hondert drie-en-twintig

1234 Duizend twee Hondert vier-en-dertig

12345 12 Duizend 3 hondert vijf-en-veertig

123456 Hondert 23 duizend / 4 hondert / 56

1234567 Hondert 23 hondert duizend / 4 duizend
5 hondert 7 en t'zestig.

12345678 Twaalf hondert / 34 hondert duizend
5 duiz. 6 hondert agt en zeventig.

Additio ofte Optellinge

Lert, hoe men verscheiden perceelen van Ge-
tallen / in een Somma sal brengen.

9 | Als by exempel: hier ter zijden staan 9

5 | gulden / 5. guld. 3. guld. en 7. guld. onder

3 | malkanderen: Om die tot een Somma te

7 | brengen; ja begint te werken van onderen

— | op: ende segt 7, en 3. maakt. 10. ende

24 | 5 maakt 15. en 9. maakt 24. So is u

Somma volmaakt: ende beloopt 24. guld. stelt ble

onder de Linie die onder de voorgeschreven Somma
staat: gelijk hier boven te sien is.

25 | Hier staat nu ter zijden 25. guld. 62. guld.
62 | ende 34. guld: Om dese drie Perceelen in
34 | een te brengen / zo begint te werken onder
— | aan de Somma / te weten / van de 4 af /
121 | lopende opwaarts / ende segt / 4. ende 2.
maakt 6. en 5. maakt 11. Nu moet gy weten dat
de rye van 5 / 2 en 4 enkelde getallen zijn / en de rye
van 2 / 6 en 3 tienen zijn / daarom stelt de 1 van 11
onder de 4 nu behoud gy 1 telt die met de naaste
rye van onder op / en segt 1 en 3 is 4 ende 6 is
10 ende 2 is 12 stelt de 12 onder de voorges. Somma
by de 1 die gy onder de 4 gestelt hebt / zo is dese
Somma ook volmaakt / en beloopt 121 gulden /
gelijk gy hier boven siet.

Guld.	stuyb.	penn.	
476	• - 12	• - 9	Een koopman geeft uyt 476 guld. 12 stuyb. 9 penn. nog 779 guld. 4 stuyb. 6 penn. nog 325 gulden 5 stuyb. 12 penning. nog 345 guld. 18 stuyb. 14 penn. Wa- re: Hoe veel dat hu uitgegeven heeft? Stelt dese Geraken onder malkander / gelijke hier ter zij- den staan. Nu begint van de rechterhand af / zeggende 4 en 2 is 6 en 6 maken 12 ende 9 ma- ken 21 van gaat na de volgende linie / van betwel- ke elk getal zo veel als 10 doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu bewijle de penningen hier mede opgeteld zijn / zo moet men geen 41 daar onder stellen / maar overleggen hoe veel stuybers / (het naam is van de voorgaande getallen) dat
779	• - 4	• - 6	
325	• - 5	• - 12	
345	• - 18	• - 14	
1927	• - 1	• - 9	

1927 • - 1 • - 9

dat 41 penningen maken / ende men vindt 2 stuy-
 berg / ende schieten 9 penningen over / die men on-
 der de opgetelde linie der penningen stelt / bewijst
 dezelve geen heele stuyber en maken / ende de 2 die
 stuybers zijn / doet men by de stuybers / zeggende
 2 en 8 maken 10 ende 5 is 15 ende 4 is 19 en 2
 is 21 en 10 als boren is 31 ende 10 is 41 dewelke
 2 gulden ende 1 stuyber maken / derhalven ist men
 1 onder de opgetelde Linie der stuybers / en doet 2
 by de volgende Linie der guldens / werkende dan
 als boren / zulks dat den uitgift hier af is / 1927
 gulden 1 stuyber 9 penningen / als blijkt by 't vooz-
 schreven Exempel.

Guld.	stuyb.	penn.	Guld.	stuyb.	penn.
1348	-	19	-	-	12
2589	-	7	-	-	9
2354	-	9	-	-	8
3409	-	8	-	-	9
<hr/>					
9702	-	5	-	-	6
75432	-	8	-	-	9
32920	-	9	-	-	8
5426	-	7	-	-	9
34783	-	8	-	-	6
<hr/>					
148562	-	14	-	-	0

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde / dat men twijffelachtig
 waar / als men zijn werk volbragt hadde / of
 dat yemant dacht dat het hem vergist moete heb-
 ben in 't optellen / zo kont gy uwe Somma pro-
 beeren / werpende alle de 9 daar uyt / ende de Cyf-
 fer die gy dan overhoudt van de Somma / moet
 den anderen gelijk zijn / die gy uyt den Facit oock
 over houden zult / als gy dan gelijken al de 9 daar
 mede uytgebruyzen hebt.

Subtractio, ofte afrekkinge.

Dient om het minste Getal van het meeste af te trekken / 't welk gedaan zijnde / zo werd het overblijffel de Rest genaamt. Hier zijn vier saken aan te merken: Eerstelijh / de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden / de Rest; ten vierden / de Proeve.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	
Rest	134
<hr/>	
Proeve	565

Exempel: Een koopman is schuldig 565 gulden / waar op hy betaald 431 Gulden. Vrage / hoe veel hy nog te rest blijft? Om dit te weten / moet men voort eerst de schuld opstellen / ende onder deselve de betalinge / ende (begrijpende aan de rechterhand van anderen opwaarts) seggende 1 van 5 blijft 4 en stelt de 4 onder de 1. daar na 3 van 6 blijft 3 ende stelt die onder de 3. daar na segt 2 van 5 blijft 3 ende stelt die onder de 2. Rest van nog 134 gulden.

Om nu hier af de proeve te maken / zo afbeert de Rest 134 met de betalinge 431 die moeten te samen weder effen zo veel uit maken als de bovenste schuld bedraagt / te weten 565 gelijk nu hier boven ter zijden getekent siet: Ende dit is de rechte proeve van Subtractie.

	Guld.	stugh.	penn.
S.	3456	- - 9	- - 8
B.	3345	- - 7	- - 5
<hr/>			
R.	111	- - 2	- - 3
<hr/>			
P.	3456	- - 9	- - 8

	Guld.	stugh.	penn.
S.	58542	- - 9	- - 9
B.	34221	- - 4	- - 3
<hr/>			
R.	24321	- - 5	- - 6
<hr/>			
P.	58542	- - 9	- - 9

Multiplicatio, of Vermenigvuldinge.

L Eert een Getal / door hem selften / of door
 eenig ander Getal vermenigvuldigen / waer
 toe nodig is / dese volgende Tafel wel vastelijck van
 herten te kennen.

Tafel van Multiplicatio.

2 maal	$\left. \begin{array}{c} 2 \\ 3 \\ 4 \\ 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\} \text{ is }^2$	$\left. \begin{array}{c} 4 \\ 6 \\ 8 \\ 10 \\ 12 \\ 14 \\ 16 \\ 18 \end{array} \right\}$	5 maal	$\left. \begin{array}{c} 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 25 \\ 30 \\ 35 \\ 40 \\ 45 \end{array} \right\}$																																																	
							3 maal	$\left. \begin{array}{c} 3 \\ 4 \\ 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\} \text{ is }^3$	$\left. \begin{array}{c} 9 \\ 12 \\ 15 \\ 18 \\ 21 \\ 24 \\ 27 \end{array} \right\}$	6 maal	$\left. \begin{array}{c} 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 36 \\ 42 \\ 48 \\ 54 \end{array} \right\}$																																										
														4 maal	$\left. \begin{array}{c} 4 \\ 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\} \text{ is }^4$	$\left. \begin{array}{c} 16 \\ 20 \\ 24 \\ 28 \\ 32 \\ 36 \end{array} \right\}$	7 maal	$\left. \begin{array}{c} 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 49 \\ 56 \\ 63 \end{array} \right\}$																																			
																					5 maal	$\left. \begin{array}{c} 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{c} 25 \\ 30 \\ 35 \\ 40 \\ 45 \end{array} \right\}$	8 maal	$\left. \begin{array}{c} 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 64 \\ 72 \end{array} \right\}$																												
																												6 maal	$\left. \begin{array}{c} 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{c} 36 \\ 42 \\ 48 \\ 54 \end{array} \right\}$	9 maal	$\left. \begin{array}{c} 9 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 81 \end{array} \right\}$																					
																																			7 maal	$\left. \begin{array}{c} 7 \\ 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{c} 49 \\ 56 \\ 63 \end{array} \right\}$	10 maal	$\left. \begin{array}{c} 10 \end{array} \right\}$	is	$\left. \begin{array}{c} 100 \end{array} \right\}$														
																																										8 maal	$\left. \begin{array}{c} 8 \\ 9 \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{c} 64 \\ 72 \end{array} \right\}$											
																																																	9 maal	$\left. \begin{array}{c} 9 \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{c} 81 \end{array} \right\}$				

Met welke Tafel wy desen Cray van de Fon-
 damenten der Rekenkonst sullen besluiten / also
 wy W. niet meer als 't beginsel der voorsz. zeben
 konst / voorgenomen hebben te onderwijzen.

Elfde Trap.

Begrijpende verscheydene Stigtelyke en Leersame Nijm-Spreukjes.

Bemide Liefhebbers / hier geef ik u nu nog
eenige sct. Leersame / Stigtelyke / ende aan-
dachtige Verskens in Nijm / met verscheydene soor-
ten van Letteren gebruikt: om **W.** daar door zo
wel in 't lesen ende schryven van de Nijm-konst
(die nu zeer in zwang gaat) mede allengskens te
oeffenen: Zonnige der zelver Verskens zomtijds
nachschrubende / eenige altemets lesende / ofte ook
van bukten leerende / daar gy dan best toe-geneegen
sult zijn: want de Nijm-konst vermakelijc / zin-
rijk ende hoorzingende is / om de Menschen tot
Deugden aan te setten. Hope dat **W.** dese myne
moeyte ende arbeid niet onaangenaam sal zijn.

Alwaar 't sey kind maar die 'n leest /
Ey hand 'n heb niet afgeleest:
Wanneer my jemand leeren wil /
Ik maak in 't leeren geen verspil /
Wanneer het goed is 't geen ik leest /
Laat leeren my / of Ruigt of Heest /
Laat leeren my / of Wyl of Weest /
Wanneer ik segg wat leeren kan /
Die sal hoe groot of kleyn dan schyn /
Oetd hier in myn Meester syn.

Wagt u jonge Jeugd, voor het quaadt,
Of het nu schoon in zwange gaat,
Laat gene dag ten einde gaan,
Of gy hebt eerst wat goeds gedaan.

**Met u Gemoed na boven fiet /
Agte alle Hardſche dingen niet.**

*'t Verſtand geoeffend vlytelyk
Sal worden van geleertsheid rijk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
So ſal 't verpuilen, en op 't leſt,
Niet worden dan een ſonden neſt.*

**Wanneer een Meester leert om wijs /
En 't kind wel hoort / zo word het wijs /
Wanneer men in de Schole tragt /
Naar wijsheid / die men hoge agt /
Zo moct de Meester aan zijn kant /
Zijn leere paſſen naar 't verſtand :
De Leerling moet ook aan zijn zy /
Zijn ooren leenen ſtrafſe daar by ;
Wel hooren / en wel leeren / maakt /
Dat 't kind aan rijspe Wijsheid raakt.**

Die in haar jonge Jeugd bequame konſten leeren,
Dat ſal haar groene tijd, en grijsje jaren eeren,
Dat is de beſte ſchat, die t'huis, en over al,
Haar teergeld, haar vermaak, haar ſteunſel we-
ſen ſal.

*Als 't ongeluk den Menſch maakt arm, beroit en bloot,
Zo helpt de trouwe Konſt zijn Meester in den noot.*

**Wend, jonge Jeugd, het oog van 's Werelds
Ydelheden,**

Die by den Menſch als ſchoon geagt zyn hier
beneden:

Maar ſtiert, o domme Jeugd! daar u de denig
gebied,

Daar zyn geen dingen ſchoon, dan die men niet
en ſiet.

O Jeugd! wilt tot de Niets gaan!
Op dat u geen gebrek mag slaan!
So wie niet spaast ter geyte tyd!
Verliest hy goed! En Honger lijdt.

*Al wat men na verlies, niet weder kan bekomen,
Dient nauw te zijn gespaart, en neerstig waargenomen,
Siet al wat eeuwig duurt, word in der tijd gesogt,
De tijd de nutte tijd, dient wy te zijn gekogt.*

De schaamt ontrent de teere Jeugd!
Dat is een teken van de Deugd!
Een teken van een zagten aard!
Die hondert goede dingen baard.

Wellust word gekogt met pyn,
En sal altijd schaad'lijk zijn.

Bedwingt het Rijcken jong en teer!
Daar geen dwang is / is geen eer.

*Neemt waar, de midd'len u gesonden van den Heer,
God helpt die, die niet luy, bem selven sielt te weer.*

Uw' Oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de deugd op doet,
De rest laat lopen, end' uw' Ziel,
Sal krygen 't geen haar wel beviel.

Een Jongman luygt hem neer / vernebert zijne
zinnen /
Wanneer de Wijsheid selfs / hem onderwijst van
hinne /
Maar / ledig van de Teer des Wijsheids staat
hu hoog!
Verheft hem selven stout / en pronkt maar wat
in 't oog.

*Hoe zalig leeft en sterft de Man,
Die hier wel leeft, en sterven kan.*

*Een nijdig Mensch heeft groot gequél/
Wanneer het gaat zijn Naasten wel.*

*Die zig laat eer aandoen, meer als het hem betaamt,
Is weerd geweldig trots of gek te zijn genaamt,*

*Och! hoe is die Mensch verblind,
Die alleen zyn vleesch bemind,
Die de zotte Wereld kiest,
En zyn waarde Ziel verliest.*

*Betrouwt geen Hypocrijt, of Vriend op valsche gronde,
Die anders is in 't bert, en anders in den monde,
Van voren is by wit, en bied u vriendschap aan,
Van agter is by zwart, vol baat en nijf belaan.*

*Daar is geen weg zo quaadt/
Daar de Deugd niet door en gaat.*

*Hoe rolt het los geluk, hoe gaan des Werelds faken,
't Is rook 't is enkelwind, al wat de Menschen maken,
Haar voorspoed, eer en staat, haer hoogst geagte goed,
Gaat schieklyk op en neer, gelyk als Ebb' en Vloed.*

*In 't straffen God wel langzaam is/
Maar als hy straft/ hy straft gewis.*

*De zegen Gods maakt rijk, zijn oogen voor ons
waken,*

*Ey! wilt dan niet te seer naar d'Aardsche goed'ren
haken;*

*Maar zoekt eerst Godes rijk, en zijn gerechtig-
heid,*

*Kost, Kleed'ren, Drank en Huys, is u daar al
bereyd.*

*Die Leugen sprecks zo voor als naar,
Word niet geloofs al sprecks by waar.*

*Wie daer een Ambagt heeft geleest /
Wie heeft te nood waat op hy teest /
Een Ambagt Gods gering mey doet /
Dat niet zyn eigh Meester soect.*

*Den Geest vergaat / 't Verstand verdozt /
Wanneer het niet geoeffent word.*

*En segt niet alles wat gy weet,
Geloofs ook niet wat elk dyt meet,
Nog doet niet alles wat gy kont,
Nog lust niet al wat lust u mont.*

*Wanneer den angst ons meest verbaast,
Dan is Gods hulp ons aldernaast.*

*Een quade gemoed blyck goute' pyn /
Wie veel doey / blyd sy vrolyk zyn.*

*Een Duand die daer tijft / en sal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaars / veel minder sal hy
schaden;*

*Maar / die daer stijgt die sal u krenten onberbaagt /
En geben u een steek / eer dat gh 't zijt verbaagt.*

*Het leeren werd niet ingedrongen,
De lust moet wesen in den Jongen.*

*Zodanig als de Mensch heeft afgeleid zijn Lodan,
Zodanig sal de Mensch voor Godes Oordeel treden:
Zodanig als de Mensch dwelt neder in het Grif,
Zodanig rijst by op, in Vreugd of klyfche straf.*

Wat scherp is in de Mond, dat doet de Spijse
smaken,
't Is Peper, Zout, Azijn, die goede Saufe maken;
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieuwen
Most,
Wat op de Tonge bijt, is regte Mannen kost.

Die sorg'loos hem verlaat / op bystant van zijn
Bzinden /
Die sal hem in ben nood / heerlijk bezogen vinden.

Witte Ravens vind men selden,
Alzo selden vind men trouw;
Maar die zyn hoop op God stelden,
Hadde daar van nooyt berouw.

*Het Kind van boose geest, verbetert en verjaart,
Na dat der Oud'ren tugt de roe gebruikt of spaart.*

Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier schoon
heyl noemen /
Daar op de Wereld kost / daar van de Vrouwen
roemen:
Recint weg een enkel vel / al wat daar onder
lend /
Is niet als vuyle stank / en regte wylgheyt.

't Is alles wel, als 't eynd' is wel,
Want 't eynde maakt ons dikwyls spel.
*Al slaapt de Waarheid voor een tyd,
Zy word geweks tot leugens spyt.*

*Door de Mensch is 't ligt te liegen /
Maar wie kan SOETS Oog beargen?*

Zo jonge Luiden wisten 't wel,
En oude Luiden konden 't spel,
Geen van hun beiden zouden ooyt,
Zo lang zy leven, zyn berooyt.

Wat is van 's Werelds bzeugd? de Jeugd is
haast verdwijnen/
En/ met de snelle Jeugd/ gaat ook de bzeugd
baar henen/
En als den korten dag/ ten eynde is gegaan/
Wat bzeugde? wat verbziet? het is 'er mee ge-
daan.

*Een qualijk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zyn of bart of zagt,
Na dat zy werden opgekragt.*

En oordeelt niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet geoordeelt word,
Want, met de mate die gy meet,
Sult gy daar na ook zyn besteed,

*Hy is van Gode en Wyshede met/
Die altyd op het kindet let.*

De Heu word van den Dron allengskens uit-
gegeten/
Het Straal werd door de Tugt/ en met 'er tijt
verfleten;
Al valt den Eyke Boom/ niet juist den eer-
sten slag/
Hy hangt zijn steyle Krone op 't eynde van den
dag/

*En doet geen kosten wie gy zyt,
Meer als uw Winst en Rentbe lijdt.*

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de leden;
Zo is ook Mensch en Mensch verscheiden in de zeden,
Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de spijs,
Zo heeft ook yder Mensch een onderscheiden wijs.

Een Bierigaart sprak eens / dat hy veel liever wonne /
Een lepel gouds / als van verstand een volle tonne:
Maar een Konst-lievend Man agt meer in zijn gemaed /
Een broppeel Wijsheyt / als een heele Zee vol goed.

*Tot d'Aard wy al te saam geboren,
De Dood die komt ons alle by,
Wy worden ongelyk geboren,
Maar in gelykheid sterven wy.*

Eulaas! wat is den Mensch? een Wind / een
Stoek / een Wasem /
Een schaduw sonder Lijf / een Damp / en ligten
Niem /
Een Mist / een schynale Lugt / een teer en nietig
Dat /
Een brossen aarden Pot / end' ik en weet niet wat.

Al wat beginsel heeft ontfaan,
Dat moet eens tot het einde gaan:
En wat 'er ooyt geboren was,
Het moet al sterven spade of

Een Vriendt, moet om een Vriend, een oud ge-
bruik verlaten,
Een Vriend, moet om een Vriend, zijn eigen we-
sen haten,
En worden als een Vriend: een Vriend moet om
een Vriend,
Vrywillig onderstaan, ook dat hem niet en dient.

't Is een Wijs Mensch die kan sien /
Wat hy doen moet / of moet vlien;
Maar / nog wijser is de Man /
Die zijn fouten merken kan;
Albertwijst / die sonder nijd /
Schelt zijn naastens misdaad quijt.

102 *Wilt gy reysen door het Land,*
Hebt vijf dingen by der band;
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op uw geboor;
Hebt een oog van een Valk,
Dat is, let op menig Schalk;
Hebt de beenen van een Hert,
103 *Dat gy niet gevangen wert;*
Hebt dan nog een Verkens muyl,
Dat 's gezeld, onstiet geen vuyl;
Hebt voor al een Kemels rug,
Voor geluk en ongeluk.

Sie met den Goedty omme gaat /
En agt ik nooit myn leety quaadt /
En die met Rvoady veel verstat /
En 1000 ik nooit voor goed gerat.

Die in de weelde zijn gewent /
En van droefheid nooit gefhent /
Dien 't gefelt van alle kant /
Dalt gelijck als in de handt /
Dallen dikmaals onder voet /
Dooz haar al te grote goet /
Al te hoog verheben Staat /
Dooz zijn zwaart' oik lege gaat.

Een grote Raad en daar niet in /
Een grote Genue zondt hin /
Een grote Stad en weinig Dicht /
Een grote Weins en niet bezicht /
Een grote Esquie en weinig Brand /
Een grote Rop en klein Verstand.

*Eere die de wysheid geeft,
Altijd bloeid en altijd leeft,
Die geleerd is en begaast,
Die zijn borst met wysheid laast,
Haat, nog Hoon, nog lange Tijds,
Nooyt zyn Naam of eer verlijst,
Een geleerd verstandig Man,
Na de dood nog leven kan.*

God en niemant meer te vresen,
Weldoen, altijd vrolijk wesen,
Eer aan doen zijn Ov'righeyd;
Leven vroom in stilligheyd,
Buiten dienst van Hof, en Kerk;
Vlytig by' zijn eigen werk,
Goed ter nooddrift en geen meer,
Sulk een leven ik begeer.

Twaalfde Trap.

Leerende alderhande Coleuren van Inkten te maken, ook Goud en Silver uyt de Penne te ſchryven: met nog eenige aardige Secreten der Penne.

Nu haazt 't leſt ende tot een toegift / indien ghy **U. T.** ſchryft met eenigerhande Coleuren verbeterden wiſdel / ende geerne ſoudet weten / hoe men alderhande zoortē van Inkt ſoude kunnen maken / zo heb ik 't meeſte deel der Inkten en Coleuren (u daar toe nodig) alhier geſteld: Daar en boven op wat maniere ghy met Goud en Silver ſult mogen ſchryben / ook mede de temperatuijre tot alle Coleuren te maken. Hier by heb ik ook nog eenige Secreten der Penne geſteld: alles tot **U. T.** oeffeninge / gerijf / luſt / vermaak / ende proſijt.

Om ſeer goeden zwarten Inkt te maken.

Nemt anderhalf pond ſiegen-waters / ende doet daar in drie Onzen gebroken Galnoten / ende latet zo ſtaan twee dagen in de Zonne: Dan doet 'er nog by twee Onzen Ongers Koper-rood klein geſtoten / ende roert 't wel onder een met een ſtaff / ende ſtelt het wederom twee dagen in de Zonne. Ten laaſten doet daar nog in een Once Gomme van Arabien die ſeer klaat iſ / ende klein geſtoten / met een Once Ganaat-appelſchellen / indien ghy die bekomen kont. Dan laat 't een weinig zieden men een zagt vuer / ende gietet klaar boven af / dat ſult ghy mogen bewaren in een Glas of loden Vat / ende 't ſal ſeer zwarten ende untermaten goede Inkt weſen.

Een andere maniere, om met der haast
goeden zwarten Inkt te maken.

Gult nemen drie Pinten Wijn / een vierendeel van een Pond Gal-noten in stukken gesnoken / ende laatse zieden in den voorsz. Wijn / altijd wel omroerende / tot dat een derbendeel van den Wijn ingesoben is: Neemt het als dan van 't haer / ende nog lauts zijnde / doet 'er een vierendeel ponds Koper-rook in / ende roert het nog een wijle tijds wel / ende laat het staan tot des anderen daags. Neemt van een ander Pot ofte Kruike / daar in nu die Inkt wilt laten / ende roert hem eerst wel omme / ende zigt hem door een Doek-afleem in een anderen Pot / ende doet 'er dan in vijf Onzen Gomme / ende hy sal seer goed ende zwart zijn.

Om roden Vermilioen Inkt te maken.

Neemt Vermilioen / ende wijft 't op eenen steen heel fijn tot dat het geelagtig word / met schoon water / ende deselve gewreven zijnde / sult nu 't selve Vermilioen leggen in een stuk kerst / 't welk nu hol gemaakt sult hebben daar sal de vogtichheit in trekken / ende droog zijnde / doet 't in een doekstken / als nu de Vermilioen besigen wilt / neemt daar van zo veel nu wilt / mengtse met geprepareert sjaar Eye / of wit van een Eper / zo bisk als By / laatse in de Zonne drogen in een Glas / ende wel gedroogt zijnde / doet het in een doekstken / ende wilkende Hoed schryben / mengt meest met water ende sjaar Eye. Nota: Zo in uwe Verwe eenige blaashtens ofte bobbeltens komen / zo neemt wat Materie uit uwe Oren / of een droppelken Osse-galle / of een weinig Myrthe / doet het in de Verwe / zy zullen in 't roeren verdwijnen.

Een goede manier om Braslie te bereiden.

Nemt een Mengelen goed klaar oud Bier / twee gemeene Komers oud Regen-water / een Kommer Wijn Azijn / doet daar in een half pond Braslie / drie lood witten klaren Alwyn / ende een lood Gummi Tragacanthi, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als dan klaar af / ende behoud het reynlyk dat 'er geen stof nog vuiltheyd in komt / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een manier om heel schoon Rood Basilie te maken.

Nemt een lood Braslien hout / klein gemalen / tykans zo veel Alwyn / ook gezooken / in een half Pmts Potken / en daar op Regen-water gegoten / tot dat het hout bedekt is / laat het een nacht werken / doet 'er dan 's morgens zo veel Wijn-Azijn toe / dat het Potteken op drie vingers breed bedekt zy. Ziedet dit te samen / tot dat het vierendeel ofte meer in geïoden is / ga sult het dalkwils onder 't zieden omroeren / daar na sult gy 't selve dag een Doek zijgen / in eenen schonen Pot / stopt hem wel dicht / 't sal goeden Inkt zyn.

Om schonen blauwen Inkt te maken.

Nemt wel gesuiberde Smalte / mengtse met Gorn water / ende dat matig dat het niet te dik en zy: Ende om de proeve daar van te doen / zo maakt een Letter of twee met den Smalte / ende droog zijnde / legt 'er een schoon Papier op / wrijft dat Papier / 't welk op de Letter leyd / sijn met der hand / wrijft het Smalte aan 't Papier hangen / zo moeter meer Gornne in. Om wel met de woerz. Smalte te mogen schryben / zo moet

moet men een flappe lange geneelde Penne hebben.
Zo de Smalte te brynn word door lange staan / zo
giet het Gou-water af / ende doeter klaar water
op / roert het wel om / ende laatsen slinken / ende
giet als dan het water daar van / tot datse weder
schoon is / ende als guse wederom besigen wilt /
giet Gou-water op als horen.

Om op drierhande manieren Geelen
inkt te maken.

Nemt Opzint / ofte Auripigmentum, ^{zijn}
gewezen / met klaar Ene getempert / is
schonen geelen Inkt.

Desgelyks Saffraan met Eyer-Doorens ge-
mengt / is goeden Geelen Inkt.

Neem Saffraan gemengt in versche klaar Ene
een Eemaal laug / giet dat Geel Ey-water in een
Potken of Schelp / ende Tempert daar wat be-
reid Masticot in / 't is ook schone Gele Inkt.

Om groen te maken, daar men mede
Schryven ende Verwyen mag.

Nemt Spaans groen / Licorgerium en Quil-
silver / stamp het al te samen met Kinder-pis-
se / daar na schryft 'er / verft 'er / ofte schilbert 'er
mede: ende gy sult een schoon Coleur sien / als
ofte het een Emerand Derwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereiden
dat men daar mede Schryven kan.

Nemt oprechte Salarmoniac, en seer het Gou-
water / dat moet men zo lange wryven tot
dat het een wit Dapken word / ende als dan sal men
een blad geslagen Goud t' effens nemen / ende dat
daar wel onder wryven / tot dat het klein zu / en
als dan sal men wederom een ander nemen / en-
de /

de / dat ook also getwzeben zijnde / wederom een
ander / tot dat gy des Gouds genoeg hebt. Nota :
Dat het selve Goud wel een uure getwzeben moet
worden / neemt het als dan wel rein op / ende doet
het in een suiver glazen Schale / met seer klaar
ende suiver Regen-water / 't selve loutu makende
roert als dan met een suiver Weercken wel onder
massianderen / ende laat het staan sinken / giet het
Water soetelijck af / vult het wederom met schoon
Water ende roert het omme / gy moet het Water
zo dikwils afgieten / ende wederom verschj op
gieten / tot dat alle bettigheyd en onsupberheyt
wel af is : Ende als dan sult gy 't Goud soethens
met een schoon Penceel in een schelpje doen / ende
verspanden 't in de schelpje / laat het als dan dro-
gen : Als gy 't gebzuyken wilt / sult gy klaar ende
dun Gom-water nemen / ende gebzuyken zo 't
W.L. belieft / makende niet meer als gy van no-
den hebt.

Om het sijn Goud te breken , dat men daar mede
Schildert ofte Schryft met Pen of Penceel.

NEmt geslagen Goud / ende hier druppelen
Honing / mengt al te samen wel / ende doet
het in een Glasken. Ende als gy 't te werck
stellen wilt / zo Tempert het met Gom-water
ende 't is gedaen.

Om het Silver uyt de Penne of Penceel
te Schryven.

Wilt gy nu Silver bereyden om daar mede
uyt de Penne of uyt den Penceel te schry-
ven / zo handelt daar mede op deselve wyse / en
maniere / als hier boven van 't Goud is gesegt /
exemt dat gy in plaats van geslagene Goud-bla-
den /

den / moet nemen geslagene Silbere-bladen: de
rest is alles gelijk als met het goud.

Om verheven Letteren van Goud ende
Silver te maken.

Neeft twee vollen Loofg: maaktse wel schoon
ende stootse / en perst 'er het sap uyt zo stijf als
gy meugt. Van daet 'er in een luttel Inkt / tot
dat het zwart is / of een luttel Saffraan sonder
Inkt / ende schrijft daar mede grootagtige Let-
ters ofte anderen / ende laatsse droogen. Daar na zo
abertrekte nog eens / om die zo dik te maken
als gy begeert / en laatsse droogen. Als gy nu
Goud daer op leggen wilt / zo maaktse waem
met uwen Nassen / ende legget daar op u Goud-
blad / dan bedekt 't terstond met Catoen ende
wijbet / zo sal 'er afgaan dat niet gebat heeft.
Zo doende sal u werk Verguld blijven / en verhe-
ven / 't welk sal lustig wesen om aan te sien.

Om te schryven dat men niet kan lesen
als-by nacht.

Menget Brandewijn en gestoten Glim-hout
te zamen / 't welk 's nagts glimt / ende
schrijft daar mede op droog papier / zo sal men 't
niet konnen lesen als in der nacht by donker.

Om Letters te schryven die niet leselijck
zijn, dan tegen het Vyer.

Neeft Sal Ammoniac, stotet wel kleyen / ende
saltzeert 't in water dan schrijft daar mede wat
u belieft op schoon Papier / ende laat het droogen.
Als gy 't lesen wilt / houd 't Papier tegen 't Vyer /
ende gy zult 't wel lesen. Ofte neemt Limoen-
sap / ofte van Wyn / en wat dat gy daar mede
schrijft / en is niet leselijck dan tegen 't Vyer.

Om Letteren en Inkt-plakken uyt te doen
op 't Papier.

Neeft Salpeter ende Ongers Koper-rood /
van elck een pond / difteleert te samen. Dan
neemt een Spongje / ende maakt die nat in dit
water / ende wrijft daar mede de Letters / zo zul-
len u terftond ontgaan. Ofte anders neemt Poe-
der van wit been ende Pleyster twee Onzen / wrij-
vet wel klein ende mengt te samen / ende ten-
pertje dan met een doyer van een en / ende beftrijkt
daar mede u Letters / en laate alzo drogen. Dit
gedaan zijnde / fchraapt het af met een Pennemes /
zo zal 't Papier wit blijven.

Een Water dat de Letteren terftond
etet van 't Papier.

Neeft een pond Ongers Koper-rood / drie pond
Salpeter / vier Onzen Vermilioen / ende
vijf pond Wijn / Roomfche Foulie / ftaopte sa-
men tot Pulver / ende difteleert het in een Glazen
vat met fagt vuur / zo zullender af difteleeren
twee Waters / het een Wit en het ander Groen.
Is 't dat gy neemt een luttel van het eerfte / leg-
get op een befchreven blad Papiers / wrijvende
hoort met een fcherpen grauwen Doek op de
Letters / zo zullen terftond afgaan van het Papier /
ende 't zal zo wit wezen als of 'er nooit Inkt op
getweeft en hadde. Ten tweeden / is 't dat gy 't
hoorzende Water warm maakt / ende ober dien
damp hout een befchreven blad Papier / het zal
terftond zijn / als of 't ober tien Jaren te voren
befchreven waer.

Om een Poeder te maken, daar men de Inkt-
plakken, die op het Papier gevallen zyn,
ofte ook de geschreven Letteren
mede uyt het Papier doet.

Neemt wel getzeben Ceruse / tempertse met
Amandelmelk en laatsse dan droogen / dan sulst
gu se weder wrijven / ende laatsse droogen als boven /
ende dat tot 1000 reysen / Ende bewaart dit alsbus
tot Poeder gebracht. Ende als gu 't gebzuyken wilt
om de plekken ende het geschzift mede uyt te doen /
neemt een kleyn Doekskien in schoon water nat ge-
maakt / wzingt het water uyt / ende spzendet op de
plaatsse daar gu 't gebzuyken wilt / laat 't daar een
luttel tijds op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt
wel bogtig daar afgevozen zijn; daar na neemt
'er dit doekskien wederom af / ende op de Plakken of
Letteren die gu uyt doen wilt / doet een weynig van
't boorzeynde Cerus-Poeder / ende laat het alsoe
nen geheelen nacht lang leggen. Des anderen daags
neemt eenen droogen schonen Doek / ende wrijft 'er
mede op 't boorzeynde Poeder / het Papier zal 'er
wit of blijven / om daar op te mogen schryben
als te voren / ende beter ook. En is 't ter eersten
reysse nog niet al uyt / zo doet het nog eens / ende
gu zult 'er geen gebzefk aan vinden.

Temperatuyr of Gom-water te maken,
om verscheyden Verwen mede
te temperen.

Neemt een Loob Arabische Gom / ende on-
trent een halve grate Root Gommi Traganti,
doet die in een suuber Potken of Kropken / giet
daar schoon Regen-water ober / twee vingeren
breed

breed hoog / laat het also, toegedekt staan vier
dagen lang / tot het dooz weck worde / daar na
neemt een suyer stakiken ende roert wel onder
maskanderen / set het dan op een kleynne gloet / laat
het warm worden / maar niet zieden / gestadig
om-roerende om de klonten te doen breken ende
verkleinen / zijget dan dooz een Linnen Doek /
daar na giet 'er weder zo veel schoon water ober /
tot dat het zo dik zy als Boom-Olue / doet het
dan in een Glazen Flessche / wel toegestopt / om
u Temperatuur te bewaren vooz stof en vuylig-
heid: maar gy moet 't alle dagen met een stakiken
wel omroeren / tot dat de dikte vergaan ende ver-
smolten is / want de Gommi Traganti, drijft geer
lang boven / al eer zy geheel versmolten en veran-
dert is: Indien gy nu behint datse weder te dik
ende te kleverig is / zo giet 'er weder klaar Water
ober als voren. Dese Temperatuur word dooz
oudheid klaar / ende de Traganti sinkt na de
grond / zo datse hoe ouder hoe beter is. Giet 'er dan
een wennig Roze-water in om een goede Reuk te
behouden. Met dit Temperatuur-water behoud
men de Werwen ligt en schoon / want d'Arabische
Gom alleen maakt de Coleuren donker en droe-
vig. Tempereert dan hier mede twee Werwen /
ende als zy u verdrogen / zo behoghtigtie weder
met schoon Water / zy zouden anders dooz de
Tragant al te lijnig worden: dog zo gy merkt
dat u Jukst of Werwe met 'er tijd te dun word /
als dan giet 'er weder van dese Temperatuur
ober / zo behoud gy al u getoleurde Jukten al-
tus schoon.

Korte Vragen voor de Kleine Kinderen,

Door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage. **W**ie heeft u geschapen?

Antw. God.

Vrage. Hoe veel Goden zyn 'er?

Antw. Een God.

Vrage. Wie is die God?

Antw. De Vader, Zoon, en Heylige Geest, een Godlyk Wezen en drie Personen.

Vrage. Hoe heeft God den Mensch geschapen?

Antw. Na zyn Beeld, goed en oprecht.

Vrage. Wat is God beeld?

Antw. Gerechtigheid en Heyligheid.

Vrage. Heeft de Mensch dat Beeld nog?

Antw. Neen: hy heeft het verloren door de zonde.

Vrage. Wat is zonde?

Antw. Ongerechtigheid.

Vrage. Waar uit keert gy de zonde?

Antw. Uit de Wet Gods.

Vrage. Wat is de Wet Gods?

Antw. Een regel van ons leven.

Vrage. Wat eist de Wet Gods van ons?

Antw. God lief te hebben boven al, ende onze Naasten, ons zelve.

Vrage. Konnen wy dat volkomenlyk doen?

Antw. Neen.

Vrage. Waarom niet?

Antw. Om dat wy verdorven zyn.

Vrage. Van waar komt die verdorventheid?

Antw. Van Adami.

Vrage. Wat heeft Adam gedaan?

Antw. Van den verboden boom gegeten.

Vrage. hoe heet die boom?

Antw. De Boom der kennis van goed en quaad.

Vrage. Waarom was dat zonde?

Antw. Om dat het God verboden hadde.

Vrage. Waar bleef Adam doe?

Antw. Een Engel met een zwaard jagde hem uit het Parady.

Vrage. Welk is de straffe van de zonde?

Antw. Dood en Hel.

Vrage. Wie heeft de Helle gemaakt?

Antw. God de Heer.

Vrage. Voor Wien?

Antw. Voor de kwade kinderen en alle godlose menschen.

Vrage. Wat zyn kwade kinderen?

Antw. Die haar Onders en Meesters ongehoorzaam zyn en Gods geboden veragten.

Vrage. Wat straffe lydense in de Hel?

Antw. Zy branden is het eeuwige vuur.

Vrage. Wilt gy daar zyn?

Antw. Neen: ik waar geerne in den Hemel.

Vrage. Wie zal daar in komen?

Antw. alle goede Kinderen, en gelovige menschen.

Vrage. Wat doen zy daar?

Antw. Zy zingen, Heylig, Heylig, Heylig, is de HEERE der Heirscharen.

Vrage. Wie zal ons daar brengen?

Antw. Onzen Zaligmaker.

Vrage. Wie is u Zaligmaker?

Antw. JESUS CHRISTUS.

Vra. Hoedanig een Persoon is hy?

Antw. God en Mensch.

Vrage. Is hy God van Eeuwigheid?

Antw. Ja: hy is God van Eeuwigheid, eer de Weereld was.

Vrage. Wanneer is hy Mensch geworden?

Antw. In de volheid des tyds.

Vrage. Uit wien is hy geboren?

Antw. Uit de Mager Maria.

Vrage. Door wiens kracht is dat geschied?

Antw. Door de kracht des Heiligen Geests.

Vrage. Waar mede maakt hy ons zalig?

Antw. Met zyn lyden en sterven.

Vrage. Onder wat Rechter heeft hy geleden?

Antw. Onder Pontius Pilatus.

Vrage. Wardoed is hy gestorven?

Antw. De dood des Kruises.

Vrage. Voor wien is hy gestorven?

Antw. Voor zyn Volk.

Vrage. Wie is zyn Volk?

Antw. Alle Gelovigen.

Vrage. Wat is geloven?

Antw. Met zyn hert op God betrouwen.

Vrage. Is het genoeg dat men zegt, ik gelove?

Antw. Neen, men moet hem bekeeren.

Vrage. Wat is bekeeren?

Antw. Zyn leven te beteren.

Vrage. Waar in bestaat die bekeering?

Antw. In het kwaad te laten en het goed te doen.

Vrage. Kond gy den Hemel daar mede verdienen?

Antw. Neen: Christus heeftze voor ons verdand.

Vrage. Waar door word het geloof versterkt?

Antw. Door de Sacramenten.

Vrage. Wat is een Sacrament?

Antw. Een teken, en Zegel van Gods genade.

Vrage. Hoe veel Sacramenten zyn der?

Antw. Twee, den Heyligen Doop en het Heylige Avondmaal.

Vrage. Wat beduid den Doop?

Antw. De afwassinghe der zonde.

Vrage. Kan het uiterlyke Water de zonden afwassen?

Antw. Neen, Christi Bloed reinigt ons van alle zonden.

Vrage. Waarom moet men de kinderkens dopen?

Antw. Om datze in Gods verbond zyn.

Vrage. Wat beduid het Brood in 't Avondmaal?

Antw. Christi Lichaam.

Vrage. Waarom word dat Brood gebroken?

Antw. Om dat Christi Lichaam aan het Kruis gebroken is.

Vrage. Wat beduid den Wyn?

Antw. Zyn Bloed.

Vrage. Wie heeft dat ingestelt?

Antw. Christus doe hy sterven zoude.

Vrage. Voor wien?

Antw. Voor de Gelovigen, die haar zelve wel beproeven.

Vrage. Waar toe heeft hy dat ingestelt?

Antw. Tot zyn gedachtenis.

Vrage. Wat moet men daar by gedenken?

Antw. Christi lyden ende sterven.

Vrage. Is Christi Lichaam dan niet in het Brood?

Antw.

Antw. Neen, het is in den Hemel, en zal daar blyven tot den jongsten dag.

Vrage. Wat zal hy dan komen doen?

Antw. Oordeelen de levendigen ende de dooden.

Vrage. Wie moet men van 't Avondmaal afhouden?

Antw. De onbekeerde menschen die van de waarheid af dwalen.

Vrage. Waar door moet men die afhouden?

Antw. Door de Sleutelen des Hemelryks.

Vrage. Welk zyn die Sleutelen?

Antw. De verkondinge des Woords en de Kerkelyke Tucht.

Vrage. Wat zyn wy schuldig voor onse verlossinge?

Antw. Dankbaarheid aan God.

Vrage. Waar in bestaat onze Dankbaarheid?

Antw. In de bekeeringe.

Vrage. Kan de mensch hem seiven bekéeren?

Antw. Neen: God geeft de bekeeringe ten leven.

Vrage. Waar door werkt hy die?

Antw. Door zyn woord en Geest.

Vrage. Welk zyn de vrugten van de bekeeringe?

Antw. Goede werken.

Vrage. Wat zyn goede werken?

Antw. Daden, die God behagen.

Vrage. Wat behaagt God?

Antw. Dat gedaan word uit wazeren gelove, tot Gods eere, en na zyn wet.

Vrage. Welk is het voornaamste goede werk?

Antw. Het gebed.

Vrage. Wie moet men aanbidden?

Antw. God alleen.

Vrage. Waarom moet men de Heiligen niet aanbidden?

Antw. Om dat haar de' acre niet toe en komt?

Vrage. Hoë moeten wy bidden?

Antw. Onze Vader, die in de Hemelen ayt: &c.

Korte Vragen genomen uit het Nieuwe Testament.

Vrage. Waar werd de Heere Jesus geboren?

Antw. Te Bethlehem, Luce 2: 4, 5, 6.

Vrage. Waarom heet hy dan Jesus van Nazareth?

Antw. Om dat hy daar is opgevoed, Matth. 2: 23.

Vrage. Op wat tyd is hy geboren?

Antw. In de dagen Herodes. Matth. 2.

Vrage. Hoe wist Herodes dat?

Antw. De wyzen uit Oosten kwamen het zeggen, Matth. 2: 1, 2.

Vrage. Waar uit wisten zy dat?

Antw. Zy hadden zyne Sterren gezien, Matth. 2: 2.

Vrage. Wat dede Herodes doe?

Antw. Hy liet alle Kinderkens te Bethlehem doden. Matth. 2: 16.

Vrage.

Vrage. Dode hy den Heete
Christum ook?

Antw. Neen: die was gevlucht
na Egypten, Matth. 2: 14.

Vrage. Hoe oud was hy, doe
hy begon te prediken?

Antw. Dertig Jarea, Luce
3: 23.

Vrage. Hoe veel Apostelen had-
de hy?

Antw. Twaalf, Matth. 10: 1.

Vrage. Wat mirakelen dede hy?

Antw. Hy maakte de Sieke ge-
zond, en de Dode levendig,
Marth. 11: 5.

Vrage. Waarom voer de Ryke-
man in de Hel?

Antw. Om dat hy Lazarus niet
en wilde geven de kruimkens
die van zyne Tafel vielen,
Luce 16: 20, 23.

Vrage. Waar voer Lazarus?

Antw. De Engelen droegen hem
in Abrahams schoot, Luce
16: 22.

Vrage. Waar is dat?

Antw. In den Hemel, Matth.
8: 11.

Vrage. Wat zaid Christus van
de Kinderkens?

Antw. Laat de Kinderkens tot
my komen, want 't Koning-
ryke der Hemelen komt haar
toe, Matth. 19: 14.

Vrage. Wat zaid Paulus van de
gierigheid?

Antw. Gierigheid is Afgoderie,
en een wortel van alle quaad,
Col. 3: 5, 6. 1 Tim. 6: 10.

Vrage. Waar mede moeten wy
dan te vreden zyn?

Antw. Met kost en klederen,

1 Tim. 6: 8.

Vrage. Waarom dat?

Antw. Om dat wy niet in de
werelt gebragt hebben, en wy
zullen daar ook niet uitdra-
gen, 1 Tim. 6: 7.

Vrage. Wat zaid hy van de
Dronkaarts?

Antw. Darze geen deel hebben
in 't Ryke Gods, 1 Cor.
6: 10.

Vrage. Wat zaid Petrus van de
Hovaardige?

Antw. God wederstaat de Ho-
vaardige: maar de Nederige
geeft hy genade. 1 Pet. 5: 5.

Vrage. Waar door word de
Duivel verdreven?

Antw. Door een vast Gelove.
1 Petri 5: 8, 9.

Vrage. Wat zaid Johannes van
de wereld?

Antw. Kinderkens hebt de we-
reld niet lief, 1 Joh. 2: 15.

Vrage. Waar moet men meest om
arbeiten?

Antw. Om de spyze die niet ver-
gaat, Joh. 6: 27.

Vrage. Wat moet men allereest
Zoeken?

Antw. Het Koningryke Gods,
Marth. 6: 33.

Vrage. Wie moet men meest
vresen?

Antw. Hem, die Lyf en Ziek-
te kan verderven in de Helle,
Matth. 10: 28.

Vrage. Waar over moeten wy
meest verblyd zyn?

Antw. Dat onze namen geschre-
ven zyn in de Hemelen, Luce
10: 20.

E Y N D E.